

PISMO STOWARZYSZENIA ROZWOJU RYBOŁÓWSTWA

WIADOMOŚCI RYBACKIE

ISSN 1428-0043

Nr 6 (121)
CZERWIEC 2001

Niniejszy materiał pochodzi z broszury wydanej w ramach Projektu Phare PL 9607-02-12 Komponent C „Rozwój struktur organizacyjnych i planowanie inwestycyjne dla sektora rybnego (w makroregionie północnym i kraju)”

Źródło: http://europa.eu.int/comm/fisheries/doc_et_publ/factsheets/facts_en.html

WSPÓLNA POLITYKA RYBACKA

Ciąg dalszy s. 2-21.

WSPÓLNA POLITYKA RYBACKA

Na progu 21 wieku zaczynamy zdawać sobie sprawę z uzależnienia od naturalnych zasobów Ziemi. Rybołówstwo i tzw. uprawa morza to dwa najważniejsze aspekty wykorzystania morza. Są nie tylko źródłem zdrowej żywności, ale także przyczyniają się do tworzenia miejsc pracy w rejonach nadmorskich i zapewnienia społecznego i ekonomicznego dobrobytu tych obszarów Unii Europejskiej, które związane są z rybołówstwem. Ryby morskie są naturalnym, odnawialnym i dynamicznym bogactwem, na którego reprodukcję i przemieszczanie się nie mamy wpływu. Zasoby ryb są częścią naszego wspólnego dziedzictwa. Ławice o odpowiedniej zdrowotności są zdolne przetrzymać odpowiednio intensywne połowy, ale wymagają przy tym właściwego stanu środowiska morskiego. Działania połowowe i w obrębie uprawy morza muszą być regulowane poprzez współpracę międzynarodową, aby zapewnić ciągłe odnawianie zasobów i ochronę morskiego ekosystemu. Celem niniejszego opracowania jest po pierwsze dostarczenie materiału do przemyśleń w zakresie kompleksowych zadań w obrębie prowadzenia gospodarki połowowej oraz przekazanie informacji o działaniach Unii Europejskiej w celu zapewnienia właściwego poziomu racjonalnej gospodarki niosącego bezpieczną przyszłość rybołówstwa i uprawy morza poprzez wspólną politykę.

1. Dlaczego należy zarządzać rybołówstwem?
2. Uwarunkowania i przesłanki
 - ☐ Sektor rybołówstwa w Unii Europejskiej
 - ☐ Wspólna polityka w zakresie rybołówstwa
 - ☐ Sposób podejmowania decyzji w Unii Europejskiej
3. Połowy zapewniające ochronę zasobów
 - ☐ Konieczność ograniczenia nakładu połowowego
 - ☐ Dopasowanie floty do zasobów
 - ☐ Ograniczanie połowów
 - ☐ Działania w kierunku bardziej selektywnego rybołówstwa
 - ☐ Zarządzanie w rejonach połowów
4. Połowy poza wodami Wspólnoty
 - ☐ Umowy z państwami trzecimi
 - ☐ Udział Wspólnoty w regionalnych organizacjach rybackich
5. Restrukturyzacja sektora rybołówstwa
 - ☐ Ewolucja i dostosowanie: rola polityki strukturalnej
 - ☐ Instrumenty finansowe w sterowaniu rybołówstwem i inicjatywa PESCA
 - ☐ Polityka strukturalna w przetwórstwie i marketingu
 - ☐ Akwakultura (uprawa morza)
6. Wspólna organizacja rynku
 - ☐ Wspólny rynek na rynku globalnym
 - ☐ Organizacje producentów
7. Wprowadzanie przepisów prawnych do sektora rybołówstwa
8. Rybołówstwo a środowisko naturalne
 - ☐ Uwzględnianie aspektów środowiskowych w ramach wspólnej polityki rybackiej
 - ☐ Rosnące znaczenie międzynarodowe gospodarki rybnej

Dlaczego należy zarządzać rybołówstwem?

Wspólne dziedzictwo

Ryby przemieszczają się swobodnie w niezmiernych obszarach oceanów kierowane naturalnym instynktem. Rządy poszczególnych państw uzgodniły rozszerzenie stref wyłączności ekonomicznej do szerokości 200 mil morskich. Pozwoliło to na eksploatację bogactw naturalnych takich, jak gaz i ropa. Biorąc pod uwagę charakter zasobów rybnych, kwestie dotyczące rybołówstwa okazały się bardziej złożone.

Ryby są naturalnym bogactwem, które jest żywe, przemieszcza się i odnawia. Reprodukacja ryb zachodzi bez ingerencji i nakładów ze strony człowieka. Niestety, ryby mogą także migrować na dalekie odległości. Nikt nie jest właścicielem ryb, dopóki nie zostaną one złowione. Z drugiej strony każda wyłowiona ryba zmniejsza liczebność stada, które pozostaje do dyspozycji innych. Wszyscy rybacy są więc zainteresowani tym, co robią inni.

Zależność i wrażliwość na działania innych ludzi jest nieuchronna. Zasoby ryb są wciąż uważane za wspólne dobro, część naszego wspólnego dziedzictwa, o które musimy wspólnie dbać.

Zapewnieniu nieprzerwanego korzystania z dobrodziejstw morza musi służyć nie tylko ilość poławianych ryb, ale także uwzględnianie ich wielkości i gatunków, technik połowowych i stosowanych narzędzi oraz rejonizacja połowów.

Należy wprowadzić regulacje dotyczące wielkości połowów, technik i narzędzi po to, aby przekazać to dziedzictwo przyszłym pokoleniom.

Wspólne zarządzanie

Historia rybołówstwa, choć często znaczone konfliktami, charakteryzuje się współpracą w poszukiwaniu rozwiązań wspólnych problemów.

Rybołówstwo i akwakultura są ważnymi działami gospodarki żywnościowej i czynnikami generującymi miejsca pracy w obszarach nadmorskich i wiejskich. Powodzenie działań w tych sektorach zależy od ochrony morskich ekosystemów. Głównymi zagrożeniami są nadmierna eksploatacja i zanieczyszczenie środowiska naturalnego. Zakres tych niekorzystnych zjawisk może być nieograniczony, stąd konieczność współdziałania w zwalczaniu ich skutków.

Rybołówstwo, akwakultura i Wspólnota

W Unii Europejskiej istnieje jeszcze jeden powód wspólnego zarządzania gospodarką rybną. W czasie, gdy formułowano początkowe postanowienia dotyczące Wspólnoty, zdecydowano, że sektor rybołówstwa wspólnie z rolnictwem znajdzie się w zakresie odpowiedzialności Wspólnoty w celu zapewnienia bezpieczeństwa podaży żywności.

Wspólnota powstała w celu zapewnienia spokoju i dobrobytu w Europie. Wśród działań zmierzających do osiągnięcia tych zamierzeń można wymienić wspieranie rozwoju gospodarczego w rejonach dotkniętych bezrobociem i brakiem szans postępu.

Rybołówstwo i akwakultura mają odegrać znaczącą rolę w spełnianiu powyższych zadań na styku zagadnień gospodarczych i społecznych.

Wspólna Polityka Rybacka (CFP) jest niezwykle istotna dla Unii Europejskiej. Dotyczy biologicznego, ekonomicznego i społecznego wymiaru rybołówstwa. Na CFP składają się cztery główne elementy: polityka w zakresie ochrony i ograniczenie działalności, polityka strukturalna, polityka rynkowa i polityka dotycząca rybołówstwa dalekomorskiego.

Uwarunkowania i przesłanki

Sektor rybołówstwa w Unii Europejskiej

Ważna działalność gospodarcza

Rybołówstwo i akwakultura stanowią ważne dziedziny gospodarki Unii Europejskiej. Udział gospodarki rybnej w PKB krajów członkowskich nie przekracza 1%, ale jej znaczenie jest istotne z uwagi na rolę w tworzeniu miejsc pracy na tych terenach, gdzie nie ma zbyt wielu szans na zatrudnienie. Ponadto sektor ten zapewnia wprowadzanie produktów rybołówstwa na rynek Unii, który jest jednym z większych rynków w skali światowej.

W 1995 Unia Europejska wyprodukowała 8 mln ton ryb pochodzących z połowów i uprawy morza, co daje jej trzecie miejsce na świecie po Chinach i Peru. Eksport obejmował 1,6 mln ton, a import zamknął się ilością 4,3 mln ton po to, aby zaspokoić popyt. Saldo importu i eksportu przyniosło deficyt w wysokości 6,5 mld ecu w 1995.

Tabela 1. Połowy, ryby, skorupiaki, małże, itp. (*)
w tonach metrycznych

	1993	1994	1995
Austria	4 605	4 548	4 458
Belgia	36 944	35 102	36 445
Dania	1 655 785	1 916 359	2 041 133
Finlandia	173 820	180 951	184 829
Francja	860 415	852 786	793 413
Niemcy	316 374	272 783	298 017
Grecja	199 108	223 351	198 217
Irlandia	308 080	319 198	412 722
Włochy	564 693	575 998	609 768
Holandia	532 861	529 635	521 377
Portugalia	293 743	269 780	265 508
Hiszpania	1 255 000	1 372 000	1 320 000
Szwecja	347 820	394 242	412 153
Wielka Brytania	928 974	963 632	1 003 740
UE-15	7 478 242	7 910 365	8 101 780
Chiny	17 567 907	20 718 903	24 433 321
Peru	9 009 924	11 996 719	8 943 208
Chile	6 034 895	7 838 538	7 590 947
Japonia	8 080 857	7 396 316	6 757 570
USA	5 934 274	5 921 921	5 634 419

(*)W tym produkcja rolna.

Źródło: Eurostat/FAO

Flota połowowa Unii Europejskiej

Flota połowowa krajów Unii liczy ponad 97000 jednostek, które są bardzo zróżnicowane pod względem wielkości i zdolności połowowej. W ciągu ostatnich kilku lat wielkość floty uległa zmniejszeniu ze względów ekonomicznych oraz wydajności łowisk. Unia Europejska wspomagała transformację w kierunku zrównoważenia floty i zasobów łowisk, ale potrzeby są nadal większe niż efekty dotychczasowych działań. Modernizacja floty będzie trwać nadal, aby zapewnić konkurencyjność w sytuacji działania na rynku globalnym.

Obszary zależne od rybołówstwa

Miejsca pracy, które zapewnia rybołówstwo, mają bardzo różny charakter. Ilość rybaków w Unii Europejskiej maleje. Działalność połowową, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy, prowadzi około 260000 rybaków. Taka działalność generuje znacznie więcej miejsc pracy w przetwórstwie, przemyśle opakowań, transporcie i marketingu po stronie produkcji, a także po stronie usług w stocznich, zakładach produkcji sprzętu połowowego, agencjach zaopatrujących flotę połowową i prowadzących remonty.

To wszystko tworzy swoiste podstawy dla wielu odległych regionów nadmorskich na terenie Wspólnoty. Przed kilkoma laty wyznaczono około 300 stref nadmorskich w Unii Europejskiej i wykazano, że zatrudnienie w sektorze rybołówstwa w tych strefach sięgało 1-1,5% wszystkich zatrudnionych, natomiast w 20 strefach takich, jak atlantyckie wybrzeże Hiszpanii, wschodnie wybrzeże Włoch i Szkocja dochodziło do 10-20%. W innych 82 strefach sektor rybołówstwa zapewniał zatrudnienie na poziomie 2-10%.

Miejsca pracy w rybołówstwie odgrywają istotną rolę nawet tam, gdzie ich udział w całej strukturze zatrudnienia jest stosunkowo niski. Wiele czynników geograficznych i ekonomicznych takich, jak odległość od ośrodków gospodarczych, niska jakość gleb, zanik przemysłu zmniejszają bowiem szansę zatrudnienia.

Akwakultura

W 1995 akwakultura dała ponad 1 mln ton ryb i skorupiaków o łącznej wartości 1,9 mld ecu, przy zatrudnieniu 35.000 osób na pełnym etacie i 50.000 w niepełnym wymiarze czasu pracy, głównie w obszarach nadmorskich i wiejskich.

Rybołówstwo

Sektor rybołówstwa Unii Europejskiej napotyka na te wszystkie problemy, które są obecnie typowe dla tej dziedziny gospodarki we wszystkich krajach świata. Przelowienie, które prowadzi do zmniejszenia zasobów, zmniejszenia połowu i mniejszych dochodów, to największe zagrożenie dla zasobów ryb i samego przemysłu rybnego.

Tabela 2: Wielkość połowów we Wspólnocie w 1995 roku

	Ilość w tonach	Wartość w 1000 ECU
Austria	4 058	11 619
Belgia	846	3 456
Dania	42 205	105 038
Finlandia	1 345	53 160
Francja	280 785	507 182
Niemcy	58 264	124 726
Grecja	32 644	120 283
Irlandia	31 922	64 866
Włochy	224 865	380 064
Holandia	83 285	51 289
Portugalia	4 981	21 575
Hiszpania	138 260	198 216
Szwecja	7 573	19 184
Wielka Brytania	93 838	202 873
UE-15	1 020 871	1 863 530

Źródło: Eurostat/ FAO

Zwiększona konkurencja w związku z globalizacją światowego rynku produktów rybołówstwa to dodatkowe wyzwanie przyszłości. Wzmocnienie potencjału do walki konkurencyjnej zależy od zdolności przemysłu do przystosowania się do ograniczeń wynikających z przyczyn związanych z zasobnością łowisk, jak i wymagań rynku.

Wspólnota zapewnia pomoc finansową dla sektora rybołówstwa w okresie nieuniknionej restrukturyzacji. Pomoc ta jest zgodna z celami polityki społecznej i gospodarczej prowadzonej przez Wspólnotę i ma w efekcie doprowadzić do wzmocnienia rozwoju gospodarczego regionów o mniejszych dochodach.

Wspólna Polityka Rybacka

Dlaczego ustanowiono Wspólną Politykę Rybacką?

Wspólna Polityka Rybacka (Common Fisheries Policy – CFP) jest instrumentem Unii Europejskiej służącym zarządzaniu rybołówstwem i akwakulturą. Została stworzona w celu prowadzenia gospodarki w zakresie zasobów rybnych oraz spełnienia wymogów zawartych w podstawowych umowach Wspólnoty. Ryby są wspólną własnością, gdyż stanowią składnik bogactw naturalnych, które dynamicznie się przemieszczają. Ponadto umowy, które doprowadziły do powstania Wspólnoty, stanowią, że należy prowadzić wspólną politykę w tej dziedzinie gospodarki, tzn. konieczne jest ustalenie wspólnych zasad na poziomie Wspólnoty i wprowadzenie ich we wszystkich krajach członkowskich.

Pierwsze wspólne kroki

Początki wspólnych działań sięgają lat siedemdziesiątych. Ustalono wtedy zasady dostępu do łowisk, organizacji rynku i struktur. Uzgodniono, że rybacy Wspólnoty powinni mieć równy dostęp do wód krajów członkowskich. Z racji zapewnienia małym jednostkom możliwości prowadzenia połowów blisko portów macierzystych, pas przybrzeżny zarezerwowano dla miejscowych rybaków, którzy tradycyjnie od wielu lat działali na takich akwenach. Ustalono również pewne zasady dotyczące rynku produktów rybołówstwa. Polityka strukturalna objęła koordynację modernizacji floty połowowej i lądowych urządzeń przetwórczych.

Wszystkie działania nabrały szybszego tempa w 1976, kiedy to państwa członkowskie zdecydowały o rozszerzeniu pasa wód wyłączności z 12 do 200 mil morskich. Ustalono także, że państwa członkowskie rozpoczną gospodarkę rybacką na terenie swej własnej jurysdykcji w ramach Wspólnoty, aby bronić swych interesów w negocjacjach międzynarodowych. Po kilku latach trudnych rozmów, w 1983, narodziła się CFP.

CFP z roku 1983

CFP musi uwzględniać biologiczny, ekonomiczny i społeczny wymiar rybołówstwa. Można ją podzielić na cztery zasadnicze obszary: ochrona zasobów ryb, struktury (takie, jak flota, urządzenia portowe, zakłady przetwórcze), wspólna organizacja rynku i polityka w zakresie rybołówstwa dalekomorskiego, która obejmuje porozumienia z krajami spoza Wspólnoty oraz negocjacje z organizacjami międzynarodowymi.

Ochrona zasobów

Zasoby ryb muszą się odnawiać, ponieważ wymierają w sposób naturalny oraz stanowią przedmiot działalności połowowej. Zapewnienie właściwej ilości dojrzałych osobników wymaga zarybiania wód. CFP ustala maksymalne wielkości połowów, które można dokonywać w danym roku. Na podstawie badań naukowych Rada Ministrów określa ilość ryb, które mogą być odłowione przez unijnych rybaków w roku następnym.

Ilość, o której mowa powyżej określana jest jako Całkowity Dopuszczalny Połów (Total Allowable Catch – TAC), które następnie dzieli się między państwa członkowskie. Udział poszczególnych państw nosi nazwę narodowej kwoty połowowej.

Przyjęto wiele zasad dotyczących technik połowowych, aby ograniczyć połowy ryb, które nie osiągnęły odpowiednich wymiarów. Ustala się minimalne wymiary oczek sieci, zamyka się konkretne akweny, zabrania się używania pewnych narzędzi połowowych czy technik połowowych, aby umożliwić ucieczkę młodych ryb czy ograniczyć odłowy niektórych gatunków. Wszystkie połowy należy rejestrować w specjalnych księgach.

Struktury

Polityka strukturalna Unii ułatwia dostosowanie sektora rybołówstwa do potrzeb dnia dzisiejszego. Unia dysponuje środkami przeznaczonymi na przedsięwzięcia we wszystkich działach gospodarki rybnej i akwakultury oraz na badania dotyczące rynku i rozwoju. Ponadto są środki na modernizację floty rybackiej oraz zmniejszenie nadmiernej zdolności połowowej. W każdym z państw członkowskich, restrukturyzacja floty planowana jest na okresy wieloletnie z ustaleniem właściwych celów oraz sposobów ich realizacji.

Wspólna organizacja rynku

Polityka stanowiła część pierwszych wspólnych działań. Celem było stworzenie wspólnego rynku w ramach Wspólnoty oraz dostosowanie produkcji do popytu, dla korzyści producentów i konsumentów. Te pierwotne cele uzupełniono stworzeniem jednego rynku oraz stopniowym otwieraniem się na handel w wymiarze ogólnosiwiatowym.

Stosunki z państwami trzecimi

Umowy dwustronne i wielostronne okazały się niezbędne w sytuacji, gdy rybacy dalekomorscy ze Wspólnoty utracili dostęp do swych tradycyjnych łowisk z racji rozszerzenia pasa wód wyłączności przez poszczególne kraje. Negocjowano prawo połowów z wieloma krajami nie będącymi członkami Wspólnoty w zamian za różnego rodzaju rekompensaty, których postać uzależniona jest od zainteresowań danego kraju partnerskiego. Wspólnota pro-

wadzi również negocjacje z międzynarodowymi i krajowymi organizacjami, aby zapewnić racjonalną gospodarkę rybną

Przestrzeganie przepisów

Władze krajów członkowskich muszą zapewnić przestrzeganie zasad CFP. Istnieje Inspektorat Wspólnoty zatrudniający 25 inspektorów, których zadaniem jest zapewnienie wprowadzenia takich samych standardów jakościowych przepisów i przestrzeganie ich przez poszczególne kraje.

Przegląd CFP w 1992 i 2002

Pierwszy przegląd CFP przeprowadzony w 1992 wykazał, że w przypadku zbyt dużej liczebności floty połowowej, środki techniczne i kontrola nie wystarcza do ochrony przed przełowieniem. Stopień intensywności gospodarki połowowej też wymaga regulacji. Wzmocniono powiązania poszczególnych elementów CFP, aby podnieść jej skuteczność. Udoskonalono środki kontrolne, aby zapewnić przestrzeganie przepisów obowiązujących w tej dziedzinie gospodarki. Wprężnięto nowe technologie do przekazywania danych do agend rządowych i wprowadzono satelitarny monitoring ruchu większych jednostek rybackich.

Kolejny przegląd zostanie przeprowadzony w 2002 roku. Do tego czasu podjęte zostaną wysiłki w celu uporządkowania kwestii rynkowych i wyznaczenia zasad działania w ramach CFP po roku 2002.

Sposób podejmowania decyzji w Unii Europejskiej

Unia Europejska składa się z szeregu instytucji. Każda z nich spełnia ściśle określone zadania. Wszystkie jednak w jakimś stopniu mają do czynienia z gospodarką rybną. Należy uwzględnić następujące instytucje:

Rada Unii Europejskiej

Rada ta jest przeważnie nazywana Radą Ministrów i złożona jest z przedstawicieli poszczególnych krajów. Ministrowie ponoszą odpowiedzialność przed parlamentami swych krajów i opinia publiczną. Rada tworzy przepisy prawne Unii na podstawie propozycji Komisji oraz opinii Parlamentu Europejskiego. Decyzje podejmowane są na podstawie kwalifikowanej większości: każde państwo członkowskie dysponuje głosem, którego waga zależy od liczby ludności danego kraju. Osiągnięcie odpowiedniego poziomu procentowego jest warunkiem przyjęcia uchwał. Rada posiada ciała robocze oraz stałe lub specjalne komitety, w skład których wchodzi przedstawiciele państw członkowskich, którzy przygotowują posiedzenia Rady. Najbardziej znanym jest Komitet Stałych Przedstawicieli Państw Członkowskich (Coreper).

Komisja Europejska

Komisja stanowi najważniejszy organ Unii. Przygotowuje propozycje nowych ustaw dla Rady i Parlamentu Europejskiego. Zapewnia wprowadzanie prawa unijnego w państwach członkowskich. Ponadto zarządza budżetem Wspólnoty. Komisja dzieli się na departamenty zwane Generalnymi Dyrektoriatami, (DG). DG XIV zajmuje się rybołówstwem.

Parlament Europejski

Parlament Europejski (EP) składa się z wybieranych przedstawicieli państw członkowskich. Ich zadaniem jest aktywny udział w procesach legislacyjnych

Wspólnoty, zapewnienie prawidłowego wykorzystania uprawnień Komisji oraz podejmowanie decyzji, wspólnie z Radą, odnośnie budżetu Wspólnoty. Niektóre propozycje Komisji muszą być wniesione do EP, który posiada Komitet ds. Rybołówstwa.

Komitet Ekonomiczny i Społeczny

Komitet Ekonomiczny i Społeczny (ESC) jest organem konsultacyjnym, w skład którego wchodzi przedstawiciele kręgów gospodarczych i społecznych z krajów członkowskich. Badają oni propozycje Komisji i są ciałem opiniodawczym dla Rady i EP.

Komitet ds. Regionów

Komitet ten reprezentuje interesy regionalne w procesach decyzyjnych.

Zespół Audytorów

Zespół Audytorów sprawdza, czy budżet Wspólnoty został wydatkowany zgodnie z planem i przyniósł spodziewane efekty.

Komitety

Różne Komitety składające się z przedstawicieli państw członkowskich i kół przemysłowych oraz ekspertów naukowych zostały powołane w celu wspomagania wprowadzania CFP dzięki doradztwu w zakresie proponowanych regulacji prawnych. Komitety obejmujące przedstawicieli państw członkowskich działają w obrębie decyzji dotyczących konkretnych przepisów, a komitety doradcze spełniają swą rolę w przygotowywaniu materiałów i opinii niezbędnych dla wypracowania decyzji. Komitet doradczy ds. Rybołówstwa utworzony w 1971 roku umożliwił Komisji spotkania z przedstawicielami wszystkich działów gospodarki rybnej oraz grup konsumenckich.

Przepisy prawne

Proces decyzyjny rozpoczyna się z chwilą otrzymania propozycji z Komisji, która powstaje po konsultacjach z odpowiednimi służbami Komisji. W czasie przygotowywania wstępnej wersji propozycji, wspomniane służby Komisji zbierają informacje z różnych źródeł, w tym nieraz, krajów trzecich i regionalnych organizacji rybackich. Wymagane są także specjalne badania i konsultacje z wieloma organami. Komisja posiada swój własny Komitet Naukowo-Ekonomiczno-Techniczny ds. Rybołówstwa (STEF). W zależności od treści propozycji zasięgana jest opinia wspomnianych komitetów. Inne departamenty Komisji, które zajmują się ochroną środowiska albo polityką regionalną mogą także stanowić ciało doradcze. Po przygotowaniu propozycji jest ona następnie przedstawiana na zgromadzeniu 20 członków Komisji (Komisarzy), wśród których jest także Komisarz ds. Rybołówstwa.

Po przyjęciu przez Komisarzy propozycja jest przesyłana do Rady, gdzie podlega zbadaniu i ocenie przez odpowiednie grupy robocze i komitety. W zależności od charakteru propozycji, Rada może zwrócić się o opinię do Parlamentu Europejskiego, Komitetu Społeczno-Ekonomicznego albo Komitetu ds. Regionów. Jeśli Komitet Stałych Przedstawicieli Państw Członkowskich (Coreper) zatwierdzi propozycję, wtedy jest ona uchwalana na następnym spotkaniu Rady bez dyskusji. W przypadku rozbieżności między Coreper i Komisją, propozycja poddawana jest pod dyskusję na spotkaniu Rady w celu osiągnięcia porozumienia. Uzyskanie kompromisu sprawia, że propozycja staje się przepisem prawnym Wspólnoty. Brak zgody może spowodować utrzymanie propozycji, wycofanie lub wprowadzenie zmian.

Komisja może także podejmować pewne kroki w konkretnych dziedzinach powierzonych przez Radę Ministrów. W takich przypadkach propozycja Komisji podlega ocenie i sprawdzeniu przez przedstawicieli Państw Członkowskich w komitecie zarządzającym i, zależnie od charakteru sprawy, w komitetach doradczych. Propozycja Komisji staje się wiążąca po udzieleniu jej poparcia przez Państwa Członkowskie.

Połowcy zapewniające ochronę zasobów

Konieczność ograniczenia nakładu połowowego

Wspólna Polityka Rybacka w warunkach globalizacji

W 1992 Komisja przeanalizowała pierwsze 10 lat wspólnej polityki i nie stroniła przy tym od krytyki. Błędy i nieprzewidywany rozwój wydarzeń doprowadziły do sytuacji, w której przełowienie doprowadziło do zagrożenia zasobów połowowych. Ponadto liczebność floty połowowej okazała się za duża. Do jakich zmian doprowadziła taka sytuacja?

Do końca lat osiemdziesiątych zaznaczała się sytuacja przeinwestowania, przełowienia oraz zmniejszenia połowów. Wspólne przedsięwzięcia podejmowane przez poszczególne państwa nie okazały się skuteczne. Jak na ironię, sektor ten stał się ofiarą własnych sukcesów. W poprzednich latach, odłowy i ceny były korzystne, co zachęcało państwa członkowskie do inwestowania w tym sektorze. Ponadto fundusze Wspólnoty stały się bardziej powszechnie dostępne w sektorze rybołówstwa jako środki przeznaczone dla promocji rozwoju regionalnego. Mimo programów wielonarodowych służących rozwojowi floty bez wzrostu zdolności połowowej, nastąpiło coś zupełnie odwrotnego.

Flota połowowa wzbogaciła się o zbyt wiele jednostek, mimo tego, że zawsza sygnalizowano powagę tego problemu.

Przez kilka lat Wspólnota nie była w stanie poradzić sobie z tym problemem. W miarę zmian kursu wymiany waluty oraz wzmocnienia konkurencyjności na rynku światowym okazało się, że należy zmniejszyć wysiłki na rzecz rybołówstwa do czasu uzyskania równowagi w zakresie dostępu do zasobów.

Okazało się, że kwoty połowowe oraz ograniczenia natury technicznej nie są wystarczające dla ochrony gatunków. Zbyt liczna flota połowowa dysponowała nadmiernym potencjałem w porównaniu z wydajnością łowisk. W tej sytuacji przełowienie wydawało się nieuniknione. Należało wziąć pod uwagę zmniejszenie połowów lub nakładu połowowego.

Najpewniejsze rozwiązanie?

Nakład połowowy określany jest jako potencjał zdolności połowowej, wyrażony tonażem statków lub mocą silników okrętowych, pomnożony przez działalność wyrażoną w dniach spędzonych na morzu. Łatwiej mówić o sterowaniu nakładem połowowym, niż rzeczywiście go kontrolować.

Zasobność łowisk zmienia się corocznie w zależności od czynników, które nie są łatwe do zidentyfikowania. Budowa nowych jednostek o odpowiednim poziomie technicznym i wyposażenia w urządzenia elektroniczne pociąga za sobą znaczne nakłady inwestycyjne. Faktem jest, że gotowe jednostki łowcze mogą zachowywać swą zdolność połowową przez wiele lat. Inwestorzy, którzy wydali pieniądze na nowe jednostki, chcą jak najszybciej

zwrócić kapitał. Należy jednocześnie pamiętać o konieczności modernizacji floty dla utrzymania jej konkurencyjności oraz zapewnienia odpowiednich warunków pracy.

Gospodarka rybną wymaga także odpowiedniego poziomu urządzeń portowych do obsługi jednostek i zagospodarowania połowów, pomieszczeń dla aukcji ryb, a także urządzeń przetwórczych spełniających ostre wymagania sanitarne. Gospodarka rybną nie może się obyć bez inwestycji w dziedzinę pokrewną. Podobnie, zmniejszenie wielkości połowów wywiera bezpośredni wpływ na pozostałe elementy stanowiące całość gospodarki rybnej. Wszystkie wspomniane czynniki potwierdzają prawdę, iż nakład połowowy nie da się zmniejszyć w bardzo krótkim czasie.

Nowe środki

Przed wprowadzeniem polityki Wspólnoty w zakresie gospodarki rybnej okazało się, że konieczne są nowe instrumenty w zakresie panowania nad dostępem do prowadzenia działalności połowowej. Od stycznia 1995 wszystkie jednostki połowowe na wodach Wspólnoty oraz jednostki Unii Europejskiej działające poza obszarem Wspólnoty wymagają uzyskania odpowiedniej licencji. Nakład połowowy może być regulowany poprzez udzielanie zezwoleń połowowych określających akweny, czas prowadzenia i zakres działalności połowowej. Rada Ministrów podejmuje decyzje, jakie dziedziny i warunki działalności rybackiej wymagają licencji.

Komisja podkreśla konieczność stosowania polityki strukturalnej w ramach CFP oraz programów wieloletnich (Multi Annual Guidance Programmes – MAGP), które umożliwiają planowany rozwój floty połowowej państw członkowskich prowadzący do ograniczenia nakładu połowowego. Zakres polityki sterowania został rozszerzony, aby zapewnić warunki przestrzegania ustaleń MAGPs.

Przed określeniem nowych celów każdego z wieloletnich programów prowadzi się naukowe badania w celu ustalenia stanu zasobów ryb. Na bazie odpowiednich opracowań podejmuje się decyzje w sprawie zmniejszenia nakładu połowowego. Ustala się redukcję w zakresie grup poławianych ryb. Ponadto flota zostaje podzielona na grupy, lub „segmenty” w zależności od rodzaju prowadzonej działalności połowowej. Redukcja nakładu połowowego dla każdego segmentu floty narodowej jest przedmiotem stosowanej analizy. Nakład połowowy można ograniczyć poprzez definitywne wycofanie określonej ilości jednostek połowowych lub ich przetrzymanie przez odpowiedni okres czasu w porcie.

Dostosowanie floty do zasobów

Najważniejszym warunkiem prowadzenia działalności połowowej jest dostępność ryb. Zbyt wiele statków działających w danym rejonie wywołuje efekt przełowienia oraz drastyczne zmniejszenie zasobów łowisk. Najważniejszym celem polityki Wspólnoty jest utrzymanie odpowiedniego stanu liczebnego floty rybackiej.

Pierwsze działania Wspólnoty w zakresie rybołówstwa w początkach lat siedemdziesiątych dotyczyły organizacji rynku i polityki strukturalnej w

celu zapewnienia warunków rozwoju odpowiednich struktur gospodarki rybnej w ramach Wspólnoty. Celem pozostaje oczywiście nadal modernizacja wszystkich dziedzin tego sektora, ale polityka strukturalna spełnia dodatkowe zadania w zakresie floty połowowej. Działania dotyczące floty podlegały metamorfozie od wspierania jej rozwoju aż do finansowania jej redukcji. Stan zaawansowania działań kontrolowany jest w ramach MAGP, które nakreślają warunki rozwoju floty od 1983.

Modernizacja floty jest konieczna ze względu na warunki bezpieczeństwa pracy, poprawę stanu higieny na pokładzie jednostek łowczych, dostosowanie floty do nowych warunków oraz selektywnych metod połowowych.

Wieloletnie programy rozwoju (MAGP)

Sprawa wydaje się dość jednoznaczna. Państwa członkowskie miały opracować plany nadzorujące rozwój swoich flot w przeciągu kilku kolejnych lat. Programy te zostały zweryfikowane przez Komisję, która miała je zatwierdzić. Fundusze Wspólnoty mogły stać się źródłem finansowania przedsięwzięć wspomagających wysiłki państw członkowskich w celu osiągnięcia zamierzonych celów. Państwa te miały swobodę w zakresie działań zmierzających do osiągnięcia zakładanych celów. Dotychczas opracowano cztery plany długoterminowe, z których trzy zostały wdrożone a czwarty jest w trakcie realizacji.

Osiągnięto pewien poziom redukcji floty połowowej, ale nadal pozostaje wiele do zrobienia w tym zakresie.

Pierwszy plan wieloletni 1983-1986: przeciwdziałanie zwiększaniu zdolności połowowej floty

Pierwszy plan wieloletni obejmował lata 1983-1986. Jego zasadniczym celem była restrukturyzacja floty przy zachowaniu jej zdolności połowowej. Zdolność połowowa floty mierzona jest tonażem statków i mocą ich silników. Łączna zdolność połowowa floty danego kraju jest sumą zdolności połowowej poszczególnych statków rybackich pływających pod jego banderą.

W rozpatrywanym okresie nastąpił pewien wzrost zdolności połowowej floty mimo spodziewanej stabilizacji. Pierwszy plan wykazał, że przyszły rozwój floty musi być uzasadniony konkretnymi względami, a nie może nastąpić automatycznie.

Drugi plan wieloletni 1987-1991: nieznaczna redukcja

Drugi plan wieloletni wprowadził dwie główne zmiany: a) nieznaczne zmniejszenie tonażu i całkowitej mocy silników statków rybackich zgodnie z wymogami zgłaszanymi przez państwa członkowskie, b) wzmocnienie wewnętrznych zasad MAGP. Wysoki stopień dochodów z rybołówstwa oraz strach przed konkurencją ze strony nowych państw członkowskich, Hiszpanii i Portugalii, sprawiły, że rządy zlekceważyły postawione cele. Sytuację pogorszył jeszcze brak danych na temat tonażu flot i mocy silników. Ponadto nie było mechanizmów kontroli nad wykorzystaniem funduszy przeznaczonych na złomowanie statków i ich ewentualnym użyciem do sfinansowania budowy nowych, bardziej wydajnych jednostek.

Ocena dwóch pierwszych planów wieloletnich

W końcu lat osiemdziesiątych sektor rybołówstwa przeżywał spore trudności. Planowanie działań w ramach MAGP nie gwarantowało zapewnienia restrukturyzacji i modernizacji floty. Pierwsze dwa plany zaczęły wprowadzać pewne ograniczenia i obostrzenia dotyczące rozbudowy floty, choć nie były lekceważone. Uzmysłowały jednak, że sama kontrola nad zdolnością połowową nie gwarantuje powodzenia. Oczywiście stał się fakt, że

zbyt potężny nakład połowowy to najszybszy sposób dewastacji zasobów naturalnych, od których przecież cały ten przemysł jest uzależniony.

Dyskusje nad ustaleniem celów trzeciego planu były niezwykle burzliwe, szczególnie z tymi państwami członkowskimi, które nie zredukowały swoich flot do wielkości określonych w drugim planie. Musiały one spełnić wymogi nowego planu oraz zastosować się do poprzednich ustaleń. Stanowiska zainteresowanych stron musiały, mimo wszystko, ulec zmianie. Trzeci plan okazał się symbolem i katalizatorem zmian. Państwa członkowskie przyjęły konieczność wprowadzenia wspólnego określania wielkości jednostek i stworzenia jednego rejestru statków w ramach Wspólnoty, aby ułatwić przepływ informacji na temat zdolności połowowej swych flot.

Trzeci plan wieloletni 1992-1996: wykorzystanie polityki strukturalnej do ochrony zasobów

W odróżnieniu od poprzednich planów, zmniejszenie zdolności połowowej floty odniesiono tym razem do obniżenia nakładu połowowego. Czynnikiem ten jest mierzony poprzez pomnożenie tonażu jednostek i mocy silników poprzez ilość dni przebywania na łowiskach. Zapewnienie ochrony zasobów ryb przed przełowieniem spowodowało podział najbardziej zagrożonych gatunków na trzy grupy. Statki rybackie Wspólnoty także sklasyfikowano w grupach lub „segmentach” w zależności od rodzaju prowadzonej działalności i łowisk. To wszystko miało na celu jak najlepsze dopasowanie statków rybackich do zasobów w celu zmniejszenia nakładu połowowego tam, gdzie było to najbardziej pożądane.

W oparciu o badania naukowe nad stanem zasobów (raport Gullanda), Komisja zaleciła zmniejszenie nakładu połowowego w poniższym układzie:

- 30% dla ryb dennych,
- 20% dla płastug,
- bez zmian dla ryb pelagicznych.

Ministrowie przyjęli ostatecznie zmniejszenie nakładu o 20% dla ryb dennych i 15% dla płastug,

Zmniejszenie nakładu połowowego

Nakład połowowy można również zmniejszyć poprzez złomowanie statków rybackich lub przetrzymywanie jednostek w portach przez określony czas „na uwięzi”, co oczywiście redukuje ilość odławianych ryb. W ramach trzeciego planu, co najmniej 55% zmniejszenia nakładu połowowego musiało być osiągnięte dzięki likwidacji jednostek łowczych. Reszta to przetrzymywanie statków „na uwięzi”, co daje się łatwo skontrolować. Każde z państw członkowskich miało prawo podjęcia takich działań we własnym zakresie, które uznano za najbardziej korzystne w świetle osiągnięcia celów założonych w planie.

Wszystkie państwa członkowskie zdecydowały zmniejszyć zdolność połowową swych flot rybackich, aby zrealizować zadania nakreślone w wytycznych trzeciego planu. Nie udało się niestety wypełnić wszystkich zadań, ale zmniejszono liczebność jednostek rybackich o 7%.

Czwarty plan wieloletni, 1997-2001: zwiększenie roli postępu technologicznego

Przed sformułowaniem propozycji założeń czwartego planu, który obejmuje okres od 1 stycznia 1997 do 31 grudnia 2001, Komisja zwróciła się do grupy niezależnych ekspertów o dokonanie oszacowania zasobów ryb (raport Lassena). Raport ten wskazał na fakt, iż w dalszym ciągu odławia się zbyt duże ilości niektórych gatunków ryb.

W czerwcu 1997 Rada podjęła konkretne decyzje w sprawie zmniejszenia nakładu połowowego:

- o 30% w odniesieniu do zagrożonych gatunków,
- o 20% w odniesieniu do przełowionych gatunków.

Wyliczono połowy dla poszczególnych grup statków w odniesieniu do gatunków i łowisk, które wymagają zastosowania ograniczeń. Bardziej szczegółowe wyliczenia pozwoliły dokładnie określić dziedziny, gdzie występuje zbyt duży potencjał połowowy.

Osiągnięcie zakładanych celów może pociągać za sobą złomowanie statków lub zmniejszenie nakładu połowowego. Państwa członkowskie mają prawo wyboru sposobu postępowania dla zrealizowania zadań. Podobnie, jak w przypadku poprzednich planów, cele ustalano pod kątem zadań i wyników w poprzednich okresach tak, aby wywrzeć nacisk na te państwa, które nie spełniły założeń.

Komisja ma świadomość tego, że postęp techniczny wywiera znaczny wpływ na potencjał floty rybackiej całej Wspólnoty. Nowe jednostki połowowe dysponują znacznie większą zdolnością połowową, niż stare. Państwa członkowskie będą musiały uwzględnić ten czynnik przy planowaniu działań w celu zrealizowania zadań założonych w planie.

Przyszłość polityki strukturalnej

W 1993 wszystkie środki przeznaczone dla różnych gałęzi przemysłu rybnego zebrano w Finansowym Instrumencie Sterowania Rybołówstwem określonym skrótem jako FIGF. Fundusze z FIGF uzupełniano działaniami socjo-ekonomicznymi na rzecz rybaków, którzy utracili pracę oraz środkami pochodzącymi z inicjatywy Wspólnoty zwanej PESCA. Powołana ona została dla regionów zależnych od rybołówstwa i zapewniała dostęp do różnych Funduszy Strukturalnych.

Postawiono sobie zadanie zmniejszenia zależności gospodarczej sektora rybackiego poprzez ułatwianie tworzenia i rozwijania alternatywnej działalności gospodarczej, generowanie nowych miejsc pracy i programy szkoleniowe.

Latem 1997 Komisja zaproponowała strategię dla Unii Europejskiej u progu 21 wieku. Propozycja ta zatytułowana została „Agenda 2000” i miała na celu wzmocnienie Unii oraz przygotowanie do przyjęcia nowych członków. Ponadto uznano konieczność zreformowania Funduszy Strukturalnych, aby je lepiej dopasować do rozszerzonej Unii.

PESCA nie zostanie na nowo zastosowana, jednak pewne możliwości z niej wynikające zostaną utrzymane. Programy pomocowe dostępne aktualnie w ramach Finansowego Instrumentu Sterowania Rybołówstwem (FIGF) zostaną także utrzymane, choć niektóre mechanizmy mogą ulec zmianie.

Ograniczanie połowów

Ustalanie maksymalnych połowów

Ideą idealną byłaby sytuacja, gdy połowy obejmowałyby takie ilości ryb, które nie zakłócałyby naturalnej równowagi zasobów.

Już pierwsze założenia dotyczące gospodarki rybnej uwzględniały kwestie ustalenia bezpiecznego poziomu połowów i zapewnienia przestrzegania stosownych decyzji. W związku z tym, że na danym akwenie występują często różne gatunki, a ponadto wiek i rozmiar ryb jest także zróżnicowany, stąd połowy nie są niestety jednorodne. Ponadto przy ustalaniu dopuszczalnej ilości odławianych ryb należy również uwzględnić aspekty techniczne, aby ograniczyć odłów niedojrzałych osobników.

Ustalenie całkowitego dopuszczalnego połowu (TAC) obejmuje określenie maksymalnej ilości ryb, które można złowić w ramach danego gatunku w pewnym, konkretnym czasie. Wymaga to współpracy różnych stron dla osiągnięcia przestrzegającego porozumienia.

Całkowity dopuszczalny połów we wspólnej polityce rybackiej

Ilości ryb określane jako TAC stały się jednymi z pierwszych narzędzi używanych w ramach wspólnej polityki rybackiej do ochrony zasobów, ponieważ znane były już wcześniej. Wspólnota zaczęła wyznaczać kwoty połowowe dla poszczególnych państw członkowskich. Wielkość tych kwot uzależniona była od wielu czynników, w tym udokumentowanych połowów we wcześniejszym okresie. Sposób wyznaczania kwot właściwie nie zmienił się od początków wspólnej polityki w zakresie rybołówstwa, a odbywa się w oparciu o zasadę „względnej stabilności”, która zapewnia państwu członkowskim konkretny udział procentowy w połowach prowadzonych na skalę przemysłową. Niektóre państwa członkowskie, które przystąpiły do Wspólnoty po roku 1983, tzn. po wprowadzeniu wspólnej polityki w zakresie rybołówstwa, niechętnie odnosiły się do stosowania wyżej wymienionej zasady ograniczającej ich dostęp do bogactw naturalnych Wspólnoty.

Dyskusje na temat zasady względnej stabilności będą się z pewnością toczyć do czasu wprowadzenia zmian we wspólnej polityce rybackiej w roku 2002, chociaż wcale nie musi to oznaczać podejmowania wcześniejszych decyzji w tym zakresie.

Sposób ustalania TAC w UE

Ilości dopuszczalnych połowów ustalane są w wymiarze jednego roku. Rada Ministrów spotyka się przy końcu grudnia, aby podjąć decyzje na temat ilości odławianych ryb w nadchodzącym roku. Spotkanie takie jest tylko uwiecznieniem długiego procesu obejmującego swym zasięgiem wiele krajów i organizacji. Początki takiego procesu to badania naukowe prowadzone przez wiele organizacji krajowych i międzynarodowych. Międzynarodowa Rada Badania Morza (ICES) gromadzi informacje na temat stanu zasobów. Komitet ICES zajmujący się stanem gatunków odławianych przemysłowo na płn.-wsch. Atlantyku dostarcza opinii odnośnie bezpiecznego poziomu połowów w tej strefie.

Komisja Europejska korzysta z opinii swego własnego Komitetu Naukowo-Techniczno-Ekonomicznego ds. Rybołówstwa (STECF), który składa się z wybitnych specjalistów pochodzących z różnych krajów. Prowadzi się także negocjacje z państwami spoza Unii, które zainteresowane są eksploatacją tych samych łowisk czy gatunków oraz odpowiednimi organizacjami regionalnymi. Komisja analizuje następnie różne opinie i ustala proponowane dopuszczalne wielkości połowów na przyszły rok oraz warunki ich dokonywania. Propozycje te są kierowane do Rady Ministrów.

Ostateczne decyzje w zakresie całkowitych wielkości połowów, kwot połowowych i warunków prowadzenia działalności podejmowane są przez Ministrów ds. Rybołówstwa na wspomnianym już spotkaniu odbywającym się przy końcu danego roku.

Podporządkowanie

Każde państwo członkowskie musi przestrzegać ustalonych kwot połowowych i zaprzestać działalności po ich wyczerpaniu. Mowa tu o zasadzie podporządkowania i przestrzegania ogólnych ustaleń. Państwa członkowskie muszą regularnie informować Komisję Europejską o stanie zaawansowania realizacji przyznanych kwot, aby umożliwić panowanie nad całą sytuacją w wymiarze Wspólnoty.

Sposoby kontroli i zarządzania narodowymi kwotami połowowymi różnią się w poszczególnych krajach. Kwoty mogą być liczone w skali kraju lub przeniesione na poziom organizacji lub stowarzyszeń producentów, a nawet armatorów poszczególnych jednostek. W niektórych przypadkach, kwoty mogą być wypożyczone, odkupione lub zamienione. Indywidualne zbywalne kwoty połowowe (ITQ) stosowane są w niektórych krajach, chociaż system ten w ramach Wspólnoty dotyczy niewielkiej ilości połowów w nielicznych krajach.

Dodatkowe środki

Oprócz prawa odłowienia danych kwot, stosowane są także restrykcje obejmujące narzędzia połowowe czy określone akweny i łowiska. TAC i kwoty okazują się niewystarczające, aby zapewnić ochronę rybołówstwa. Po wyczerpaniu kwot rybacy i tak łowią ryby, które następnie muszą wyrzucić za burtę. Ponadto często zatrzymuje się tylko najlepszą część połowu i wyrzuca resztę, choć przestrzega się ustalonej kwoty. Zminimalizowaniu strat i ograniczeniu połowu osobników niedojrzałych i niewymiarowych służą pewne środki techniczne. Rada ma również prawo, z którego dotychczas nie skorzystała, do ustalenia dopuszczalnej wielkości całkowitych połowów na okres wielu lat, aby ulepszyc cały system. Wspólnota podjęła kroki w kierunku lepszego dostosowania nakładu połowowego do istniejących zasobów poprzez ograniczenie potencjału floty połowowej.

Działania w kierunku bardziej selektywnego rybołówstwa

Selektywność a ochrona

Zmniejszenie nakładu połowowego i kontrolowanie wielkości połowów nie zapewnia wyeliminowania odławiania niewymiarowych osobników i ryb, które nie mają żadnego znaczenia gospodarczego. Konieczne są dodatkowe środki, które mają zapewnić selektywność narzędzi połowowych, aby takie ryby pozostały w wodzie.

Głównym zadaniem środków technicznych jest unikanie lub ograniczenie połowu:

- ryb niedojrzałych, aby zapewnić odnawianie zasobów;
- ryb o niskiej wartości handlowej lub ryb po wyczerpaniu kwot połowowych;
- ssaków morskich, ptaków i innych gatunków, np. żółwi.

Zadanie środków natury technicznej jest jasne i oczywiste, natomiast ich wprowadzenie i sformułowanie zasad jest wyjątkowo złożone.

Kompromis

W wodach poza szelfem europejskim żyje wiele gatunków ryb. Często połów jest niejednorodny mimo, iż zamierza się łowić jeden czy dwa konkretne gatunki. Połowy na Morzu Północnym, na przykład, często składają się z dorsza, płamiaka i witlinka, które występują w tych samych rejonach. Z uwagi na biologiczne różnice między nimi, sieci przystosowane do dorsza będą zagarniały te ryby znacznie lepiej, niż pozostałe. Przykład ten ilustruje istotę trudności w przygotowywaniu stosownych przepisów odnośnie technicznych aspektów regulacji połowów. Nie ma rozwiązań idealnych. Należy uwzględnić niedoskonałości takich środków, a decyzje muszą być podejmowane na zasadzie kompromisu.

Główne środki techniczne

Główne środki techniczne zależne są od warunków geograficznych i obejmują:

- minimalne wielkości oczek sieci;
- korzystanie z określonych narzędzi połowowych;
- okresy zakazu połowów i zamykanie akwenów;
- minimalny wymiar ryb i mięczaków;
- ograniczenia w zakresie przyłowu.

Sieci – wielkość oczek i osprzęt

Najbardziej powszechną techniką połowową we Wspólnocie jest trawienie. W ogólnym zarysie polega ona na holowaniu sieci (włoka) w kształcie tunelu otwartego z jednej strony, a zakończonego workiem z drugiej strony.

Drogą ucieczki z włoka są oczka sieci w części tworzącej worek. Należy więc w pobliżu worka zapewnić możliwość wydostania się niechcianych ryb. Stosowane są dwie techniki: jedna polega na zastosowaniu większych oczek lub krat we włoku, a druga specjalnych komór rozdzielających ryby.

Wielkość oczek

Co winno rzutować na wielkość oczek sieci? Czynniki geograficzne czy rodzaj połowów? Jak inspektorzy mogą sprawdzić sieci, jeśli na pokładzie znajdują się różne rodzaje przystosowane do poszczególnych gatunków? Najlepiej byłoby, gdyby jednostki połowowe miały sieci o jednym rozmiarze oczek.

Rybacy utrzymują, że muszą zmieniać rodzaj sieci w trakcie rejsu, gdyż inaczej traciłoby okazję do łowienia, np. makreli, które wymagają sieci o mniejszych oczkach, niż dorsz. Muszą więc, według swojej opinii, mieć na pokładzie sieci różnych gatunków.

Rozwiązaniem problemu jest ustalenie minimalnego udziału danego gatunku ryb w połowach a także udziału innych gatunków pozyskiwanych w trakcie akcji połowowej wyznaczonych dla danych akwenów, stref połowowych i rodzaju sieci, (patrz – „Ograniczenia przyłowu”, poniżej).

Środki do zapewnienia selektywności połowów

Stosowane są różne środki, aby zwiększyć selektywność połowów. Sieci o danej wielkości oczka mogą posiadać we włoku specjalne strefy o większym rozmiarze oczka, aby umożliwić wydostanie się ryb niewymiarowych lub innych gatunków. Stosuje się wstawki o oczkach kwadratowych, które nie zamykają się w trakcie holowanie włoka, przez co droga ucieczki z sieci pozostaje otwarta.

Wszystkie te sposoby zwiększają selektywność, ale należy pamiętać, że ich skuteczność zależy od wielu czynników, począwszy od przejrzystości wody a skończywszy na dokładności umiejscowienia wspomnianych środków technicznych. Ponadto nie można tu pominąć biologicznej charakterystyki poszczególnych gatunków. Wszystkie te czynniki obrazują złożoność problemu, który należy rozwiązywać jednoznacznie sformułowanymi przepisami.

Zamknięte akweny i sezony

Niektóre gatunki wymagają ochrony w trakcie tarła, gdyż gromadzą się one wtedy w ogromnych ilościach ściśle określonych obszarach. Tarliska o dużej przewadze młodych osobników również wymagają specjalnych środków ochrony. Akweny zamknięte dla działalności połowowej nazywane są „pułtami” (ang. boxes). Wymagają działań ochronnych nie tylko z uwagi na gatunki stanowiące przedmiot połowów, ale także obecność innych gatunków. Naukowcy doszli do wniosku, że określenie terminów zamknięcia „pułtów” oraz ich granic ma ogromne znaczenie dla skuteczności całego procesu.

Minimalna wielkość ryb i skorupiaków do odłowu

Zapewnienie odpowiedniego wymiaru odławianych ryb ma znaczenie biologiczne i ekonomiczne.

Rzutuje to na lepszą jakość połowu, gdy ryby są dojrzałe, a ponadto większy udział takich osobników przyczynia się do właściwej reprodukcji i

utrzymania wysokiej zdrowotności zasobów. Ustalono minimalne rozmiary do połowu dla wielu gatunków ryb i skorupiaków. Prowadzi to oczywiście do odrzucania tych osobników, które nie mieszczą się w podanej, legalnej klasyfikacji. Jest to i tak lepsze, niż wyniszczające połowy bez ograniczeń, które prowadzone byłyby bez odpowiednich regulacji prawnych.

Ograniczenia przyłowu

Istnieje niebezpieczeństwo używania przez rybaków sieci o mniejszych oczkach do łowienia danego gatunku ryb, niż prawnie wymagane. W celu ograniczenia ryzyka takiego postępowania przeprowadzono obliczenia, aby ustalić minimalny i maksymalny udział ryb danego gatunku w połowach w zależności od łowisk, stref i sieci. Rozmiar sieci stosowanej w danej strefie będzie zależny od gatunku ryb przeznaczonych do odłowu. W przypadku prawidłowego działania, ilość ryb danego gatunku powinna przynajmniej wynosić tyle, ile podają oficjalne ustalenia, a przyłów będzie mieścić się w dopuszczalnych granicach.

Potencjalne wady

Osprzęt zapewniający selektywność połowów może prowadzić do krótko-terminowych strat i zwiększać pracochłonność przy posługiwaniu się sprzętem połowowym. Ponadto można się liczyć ze zmniejszeniem skuteczności takiego osprzętu. Wielkość oczka można zmniejszyć poprzez zastosowanie grubego, węzłowego sznura (stosowanego do wyrobu sieci) i zwiększenie przez to ilości oczek w okolicy worka włoka albo wydłużenie niektórych części sieci. Współpraca z rybakami jest więc konieczna dla zapewnienia powodzenia stosowania wszystkich środków zapewniających selektywność połowów.

Środki techniczne w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej (CFP)

Biorąc pod uwagę charakter działalności połowowej oraz rozszerzenie wód Wspólnoty, nie można się dziwić ewolucji przepisów prawnych regulujących środki techniczne. Jeszcze do niedawna wszystkie przepisy w tym zakresie zostały ustalone w 1986. Po wprowadzeniu około 20 poprawek, w 1997 uchwalono nowe zasady, które wejdą w życie w 2000. Przepisy znacznie uproszczono i dostosowano do bieżących potrzeb przemysłu z uwzględnieniem znaczenia ochrony zasobów ryb.

Nowe przepisy zwiększyły minimalny rozmiar oczek sieci, co sprzyja ochronie zasobów. Zmniejszono przedział minimalnych rozmiarów oczek, co uprościło zasady, które muszą stosować rybacy, a przez to ułatwiło zadania kontrolne inspektorów. Ustalono dwie rozległe strefy połowowe. Uchylono również szereg ograniczeń dotyczących stosowania sieci o małych oczkach, co było wcześniej źródłem wielu uchybień.

Osiągnięto kompromis w zakresie maksymalnej ilości sieci o różnym rozmiarze oczek. Rada podjęła decyzję o dopuszczalnym składzie sieci o różnych oczkach, które mogą znajdować się na pokładzie jednostek połowowych w czasie rejsów. Celem tych wszystkich działań jest znalezienie takiego rozwiązania, które wyeliminuje oszustwa bez nakładania niepotrzebnych utrudnień na rybaków. Stosowanie wkładek z oczkami o kształcie kwadratu będzie obowiązkowe w przypadku połowu niektórych krewetek i homarów.

Ponadto ustalono minimalny wymiar osobników wielu istotnych gatunków podlegających połowom. W niektórych przypadkach dotychczasowy minimalny wymiar zwiększono (np. dla wiatłaka), a w innych zmniejszono (np. dla gładzicy). Prowadzi to do dostosowania dopuszczalnego rozmiaru oczek sieci i minimalnego wymiaru ryb, aby przyczynić się do ochrony zasobów.

Właściwe środki techniczne i odpowiedni sposób ich wprowadzenia

Odpowiednie środki techniczne stanowią efekt długich poszukiwań w celu zwiększenia stopnia ochrony zasobów.

Doświadczenia ubiegłych lat wskazują, że utrata zarobków rybaków z uwagi na selektywny sposób prowadzenia połowów nie była aż tak duża, jak się obawiano. W niektórych przypadkach wyższe ceny rekompensowały zmniejszenie produkcji. Rybacy dostosowują także swe działania do powstałej sytuacji. W okresie średnioterminowym, selektywne techniki połowu okazują się korzystne dla rybaków, konsumentów i zasobów ryb. Inspekcje na pełnym morzu nie są w stanie objąć całej działalności połowowej. Komisja wyraża przekonanie, że współpraca pomiędzy decydentami oraz gospodarką rybną w zakresie ustalania środków technicznych oraz ich odpowiedniego wdrażania przyniesie wiele dobrego zarówno w odniesieniu do zasobów ryb, jak i gospodarki rybnej.

Zarządzanie w rejonach połowów

Z uwagi na to, że wody Wspólnoty stykają się z wodami międzynarodowymi i wodami państw trzecich, gospodarka rybną jest prowadzona wspólnie przez państwa trzecie i Wspólnotę. Na obszarze Morza Bałtyckiego odbywa się to poprzez Międzynarodową Komisję ds. Rybołówstwa Bałtyckiego (IBSFC). W rejonie Morza Śródziemnego Wspólnota oddziałuje za pośrednictwem kompetentnych regionalnych organizacji rybackich.

Wspólnota posiada wyłączną właściwość w regionalnych organizacjach rybackich i jest reprezentowana podczas wszelkich negocjacji przez Komisję Europejską.

Morze Bałtyckie

Po wstąpieniu Finlandii i Szwecji do Wspólnoty w roku 1995, stała się ona głównym udziałowcem w działalności połowowej na Bałtyku biorąc także na siebie rosnącą odpowiedzialność za ochronę zasobów.

Działalność połowowa odbywa się pod nadzorem wspomnianej IBSFC, w skład której wchodzi również Wspólnota. IBSFC ustala zasady i reguły prowadzenia połowów i przedsięwzięć ochronnych. IBSFC obejmuje sześć umawiających się stron: Wspólnotę reprezentującą Danię, Niemcy, Finlandię i Szwecję oraz Estonię, Łotwę, Litwę, Polskę i Federację Rosyjską.

Główne zadania to ustalenie dopuszczalnych połowów, środków technicznych, kontrola i przestrzeganie przepisów. IBSFC, w oparciu o badania naukowe Międzynarodowej Rady ds. Badania Morza, ustala maksymalne dopuszczalne wielkości połowów czterech gatunków: dorsza, łososia, śledzia i szprotę oraz rozdziela je pomiędzy swych członków. Finlandia i Szwecja włączone są do Wspólnoty, która odpowiada za właściwe wykorzystanie ich udziału.

Przepisy IBSFC w zakresie ochrony zasobów zostały włączone do regulacji prawnych Wspólnoty po przyjęciu przez Radę Ministrów.

Państwa nadbałtyckie zostały także włączone w inicjatywę regionalną w zakresie ustabilizowanego rozwoju, która dotyczy siedmiu działów gospodarki, w tym rybołówstwa (rolnictwo, energetyka, rybołówstwo, leśnictwo, przemysł, turystyka i transport). Inicjatywa „Bałtyk 21” stanowi odpowiedź IBSFC na ustalenia konferencji ONZ nt. Ziemi, która miała miejsce w czerwcu 1992 w Rio de Janeiro. Uwzględniła ona zależność między ekosystemami i obejmuje koordynację planów rozwoju różnych działów gospodarki.

Morze Śródziemne

Ograniczona wielkość szelfu kontynentalnego rzutowała na charakter rybołówstwa prowadzonego w tym regionie.

Prawie cała działalność połowowa koncentruje się w pasie przybrzeżnym i obejmuje ogromną ilość małych jednostek. W wodach przybrzeżnych występują również gatunki wędrowne, jak tuńczyk. Większość połowów obejmuje morskazuka, kantara miedzianego, solę, barwenę, sardynki i anchovies oraz tuńczyka, albakorę i włócznika. W czterech krajach członkowskich (Francja, Grecja, Włochy, Hiszpania) rybołówstwo zatrudnia około 105000 osób co stanowi 40% zatrudnienia w tym sektorze w całej Wspólnocie i eksploatuje 47000 jednostek (prawie połowa potencjału Wspólnoty). Roczne połowy sięgają 1 mln stanowiąc 20% produkcji Wspólnoty. Wszystkie kraje śródziemnomorskie prowadzą tu działalność połowową, a także państwa trzecie odławiając głównie tuńczyka.

Wąski szelf kontynentalny tłumaczy, dlaczego państwa nadbrzeżne nie zwiększyły swych stref ekonomicznych ponad zwyczajowe 12 mil morskich

uznawanych za wody terytorialne. Mimo tego, Wspólnota narzuciła szereg środków zorientowanych na ochronę zasobów. W grudniu 1997 przyjęto całkowitą dopuszczalną wielkość połowów tuńczyka realizując zalecenia Międzynarodowej Komisji Ochrony Tuńczyka Atlantyckiego (ICCAT).

Wspólnota jest członkiem Ogólnej Komisji ds. Rybołówstwa Śródziemnomorskiego (GFCM) oraz ICCAT, która także zgłasza zalecenia dotyczące tuńczyka śródziemnomorskiego.

Naciski ze strony przemysłu rybnego oraz zagrożenia dotyczące stanu środowiska naturalnego uzmysłowiły konieczność wprowadzenia pewnych środków służących ochronie zasobów. W 1994 roku Wspólnota uchwaliła powszechny zakaz stosowania niektórych technik i metod połowowych, ustaliła minimalne wymiary oczek sieci rybackich oraz wymiary ochronne dla pewnych gatunków.

Wspólnota aktywnie uczestniczy w negocjacjach z państwami wybrzeża Morza Śródziemnego i innymi stronami na temat rozszerzenia współpracy w zakresie badań naukowych i ochrony zasobów na całym obszarze Morza Śródziemnego. Wzmocnienie Ogólnej Komisji (GFCM) uważane jest za najlepszy środek realizacji zamierzonych celów.

Połowy poza wodami Wspólnoty

Umowy z państwami trzecimi

Wspólnota posiada wyłączną kompetencję w zakresie kontaktów międzynarodowych w sferze rybołówstwa. Posiada umocowania prawne do zaciągania międzynarodowych zobowiązań w stosunku do państw trzecich lub organizacji międzynarodowych w kwestiach dotyczących rybołówstwa. Komisja Europejska, w imieniu Wspólnoty, negocjuje umowy dotyczące rybołówstwa z państwami trzecimi i uczestniczy w różnych branżowych organizacjach regionalnych (RFOs).

Porozumienia rybackie

W połowie lat siedemdziesiątych duża ilość państw trzecich podjęła decyzję o rozszerzeniu pasa wód wyłącznej strefy ekonomicznej (EEZs) z 12 do 200 mil morskich. W konsekwencji takiego kroku ok. 90% zasobów ryb znalazło się pod kontrolą tych tzw. państw nadbrzeżnych. Floty państw członkowskich, które tradycyjnie łowiły na wodach tychże państw trzecich znalazły się w i niepożądanej trudnej sytuacji.

Wspólnota zawarła szereg umów z państwami nadbrzeżnymi, aby zapewnić ciągłość dostępu do łowisk. Stosowne umowy zawarto w 1981 z Norwegią, Szwecją i Wyspami Owczymi, w 1982 z Kanadą, w 1994 z Islandią, w 1979 z Senegalem, 1980 z Gwineą Bissau, 1984 Szeszelmami. Po wstąpieniu Portugalii i Hiszpanii do Wspólnoty w 1986, ich dwustronne umowy zastąpiono porozumieniami Wspólnoty. Większość tych umów nadal obo-

wiązuje, a po przyłączeniu Finlandii i Szwecji łączna ilość stosownych porozumień wynosi 26.

Umowy zawarte z państwami trzecimi, które nadal obowiązują:

Państwa północne	Państwa w Afryce i nad Oceanem Indyjskim	Ameryka Południowa
Wyspy Faeroes	Angola	Argentyna
Grenlandia	Wyspy Zielonego Przylądka	
Islandia	Wyspy Komory	
Norwegia	Gwinea Ekwadorska	
Estonia	Gambia	
Litwa	Gabon	
Łotwa	Gwinea Bissau	
Polska *	Gwinea	
Rosja	Wybrzeże Kości Słoniowej	
(Federacja Rosyjska)	Madagaskar	
	Maroko	
	Mauretania	
	Mauritius	
	Wyspy Sao Tome i	
	Principie	
	Senegal	
	Seszele	

*W wyniku przejścia obecnych umów zawartych przez Finlandię i Szwecję.

Charakter porozumień rybackich

Charakter umów dotyczących rybołówstwa zależy od interesu partnerów. Mogą to być wzajemne umowy z krajami skandynawskimi, które dysponują potężnymi flotami operującymi na własnych łowiskach. Wspólnota zapewnia korzystanie ze swoich zasobów na zasadzie wzajemności.

Inne kraje, jak Maroko i 14 innych państw Afryki i rejonu Oceanu Indyjskiego oraz Grenlandia dysponują zasobami, których nie są same w stanie wykorzystać. W zamian za udostępnienie łowisk, Wspólnota przekazuje środki finansowe przeznaczane nie tylko do budżetu, ale również na takie cele, jak badania naukowe, szkolenie, itp. Armatorzy jednostek Wspólnoty wnoszą opłaty licencyjne, których wysokość zależy od rodzaju połowów oraz gatunku poławianych ryb.

Niektóre umowy przewidują powołanie spółek prywatnych operatorów, (np. umowy zawarte z Argentyną).

Ochrona zasobów i monitorowanie działań floty rybackiej

Ochrona zasobów w odach państw trzecich jest istotnym zadaniem Wspólnoty. Działalność jednostek połowowych Wspólnoty jest monitorowana za pomocą rejestrowania połowów, poprzez obecność obserwatorów na pokładzie statków rybackich, raporty o położeniu statków i kontrolowanie sprzętu połowowego. Statki Wspólnoty przestrzegają odpowiednich przepisów dotyczących akwenów, na których prowadzą działalność połowową. Muszą również stosować się do środków przewidzianych na mocy ustaleń organizacji międzynarodowych, których Wspólnota jest członkiem, takich jak Kodeks Odpowiedzialnego Rybołówstwa FAO i Porozumienie Narodów Zjednoczonych nt. zasobów ryb okołogranicznych i daleko migrujących.

Skutki porozumień rybackich

W 1997 Rada Ministrów potwierdziła znaczenie umów z udziałem Wspólnoty jako istotnego elementu wspólnej polityki dotyczącej rybołówstwa. Podkreślono również konieczność kontynuowania różnych rodzajów umów, które umożliwiają Wspólnocie uwzględnianie sytuacji i interesów partnerów. Umowy przynoszą wymierne korzyści obu stronom.

Korzyści dla Wspólnoty

Połowy z wód należących do państw trzecich stanowią około 20% produkcji ryb i mięczaków w ramach Unii Europejskiej – przyczyniają się do zmniejszenia rocznego deficytu o 7 mld ecu. Umowy międzynarodowe zapewniają pracę nie tylko dla 8000 rybaków, ale także 20000 osób zatrudnionych w sektorach działających na rzecz rybołówstwa.

Obecność statków Wspólnoty na wodach państw trzecich, która czasami sięga 20-letniej tradycji, podnosi jakość stosunków politycznych Wspólnoty z tymi państwami i dowodzi silnej pozycji floty Wspólnoty na tle innych państw.

Korzyści dla krajów partnerskich

Znaczenie umów ze Wspólnotą jest szczególnie duże dla tych państw, które otrzymują rekompensaty finansowe, ponieważ zapewniają one dopływ środków przeznaczonych na rozwój gospodarki rybnej (urządzenia portowe, instalowanie silników spalinowych na jednostkach połowowych, chłodnie itd.), badania naukowe nad stanem zasobów, lepszą kontrolę działalności połowowej na wodach należących do tychże państw.

Umowy dają także miejscowym rybakom możliwości zatrudnienia na statkach należących do Wspólnoty, ale także w przetwórstwie: np. zakłady przetwórcze w Dakarze (Senegal), czy Abidżanie (Wybrzeże Kości Słoniowej), połowę swojego zapotrzebowania na tuńczyka uzyskują ze statków Wspólnoty.

Przyszłość porozumień rybackich

Należy przyjąć, że wciąż będzie rosło znaczenie umów obejmujących rybołówstwo w polityce w stosunku do krajów trzecich. Długoletnie kontakty Wspólnoty i państw trzecich w dziedzinie gospodarki rybnej będą prowadziły do rozwoju współpracy w innych sektorach gospodarki.

Udział Wspólnoty w regionalnych organizacjach rybackich

Wspólnota posiada wyłączną kompetencję w zakresie kontaktów międzynarodowych w sferze rybołówstwa. Posiada umocowania prawne do zaciągania międzynarodowych zobowiązań w stosunku do państw trzecich lub organizacji międzynarodowych w kwestiach dotyczących rybołówstwa. Komisja Europejska, w imieniu Wspólnoty, negocjuje umowy dotyczące rybołówstwa z państwami trzecimi i uczestniczy w różnych branżowych organizacjach regionalnych (RFOs).

Czym są regionalne organizacje rybackie?

Regionalne organizacje rybackie powołuje się na mocy umów międzynarodowych. Stanowią one ramy, w których przedstawiciele administracji poszczególnych państw mogą się spotykać, aby podejmować uzgodnienia w sprawach gospodarowania zasobami rybołówstwa dalekomorskiego. Celem działalności tych organizacji jest zacieśnienie współpracy regionalnej pod kątem ochrony zasobów i prowadzenia racjonalnego rybołówstwa na otwartym morzu. Organizacje formułują swe propozycje i zalecenia dotyczące odpowiednich środków opartych o wyniki badań naukowych. Zalecenia, o których mowa wymagają następnie wdrożenia przez wszystkie państwa tworzące przedmiotowe organizacje.

Środki, o których mowa powyżej, to:

- ustalenie wielkości połowów lub całkowitej wielkości połowów dopuszczalnych (TACs) uzyskiwanych w danym rejonie. Wielkości takie mogą być dzielone między członków organizacji;
- zamykanie pewnych akwenów dla rybołówstwa (całoroczne lub sezonowe);
- zakaz lub kontrola stosowania niektórych urządzeń lub technik połowowych;
- wspólna kontrola oraz nadzór połowów z udziałem inspektorów z krajów partnerskich.

Zmiany warunków środowiskowych

W ostatnich latach następowały zmiany warunków prowadzenia działalności połowowej. Na konferencji ONZ poświęconej Ziemi, która miała miejsce w Rio de Janeiro, wszystkie państwa zobowiązały się do przestrzegania zasad racjonalnego gospodarowania zasobami. Wspólnota odgrywa aktywną rolę w działaniach na rzecz osiągnięcia takiego celu i brała udział w przygotowaniu Kodeksu Odpowiedzialnego Rybołówstwa FAO, a także aktywnie uczestniczyła w Konferencji Narodów Zjednoczonych nt. ochrony zasobów ryb okołogranicznych i daleko migrujących – stad przebiegających jednocześnie w wodach międzynarodowych i w strefach wyłącznych.

Udział Wspólnoty w regionalnych organizacjach rybackich

Wspólnota pragnie odgrywać aktywną rolę w zapewnieniu zasad racjonalnego prowadzenia działalności połowowej. Jest członkiem licznych regio-

nalnych organizacji rybackich, a w innych spełnia rolę obserwatora. Organizacje, do których należy Wspólnota, to:

- NAFO (Organizacja ds. Rybołówstwa na Płn. – Zach. Atlantyku),
- NEAFC (Konwencja ds. Rybołówstwa na Płn.- Wsch. Atlantyku),
- IOTC (Komisja ds. Połowów Tuńczyka na Oceanie Indyjskim),
- NASCO (Organizacja ds. Ochrony Łososia na Płn. Atlantyku),
- IBSFC (Międzynarodowa Komisja ds. Rybołówstwa Bałtyckiego),
- CCAMLR (Komisja ds. Ochrony Żywych Zasobów Morskich Antarktydy),
- ICCAT (Międzynarodowa Konwencja ds. Ochrony Tuńczyka Atlantyckiego),
- GFCM (Komisja ds. Rybołówstwa na Morzu Śródziemnym).

Ponadto, Wspólnota rozpocznie wkrótce negocjacje na temat powołania nowych programów obejmujących rybołówstwo w rejonie południowej Afryki.

Wspólnota jest także członkiem FAO, organizacji zajmującej się rybołówstwem w skali ogólnosiwiatowej.

Problem nieprzestrzegania przepisów

Rosnące zaangażowanie w skali światowej obejmujące racjonalne prowadzenie rybołówstwa powinno doprowadzić do przestrzegania i zgodności

wszystkich środków podejmowanych przez regionalne organizacje rybackie. Zanotowano pewien postęp w tej kwestii, ale nadal należy dążyć do większej zgodności legislacyjnej.

Regionalne organizacje rybackie już przyjęły wiele postanowień, które mają zniechęcać jednostki pływające pod banderą krajów innych do ignorowania przepisów z zakresu ochrony zasobów. Wśród tych środków należy wymienić zakaz korzystania z portów państw partnerskich czy przeładunku złowionych ryb między jednostkami w strefach objętych działaniami tych organizacji, albo nakładanie sankcji na państwa niepartnerskie, które odmawiają współpracy.

Ponadto, niektóre organizacje wprowadziły wspólne kontrole, aby zapewnić przestrzeganie przyjętych zasad.

Przyszłość regionalnych organizacji rybackich

Organizacje rybackie stanowią bardzo ważny instrument współpracy państw w zakresie racjonalnego rybołówstwa. W ostatnim czasie zanotowano znaczący postęp w ustalaniu wspólnych celów dotyczących odpowiedzialnego rybołówstwa i handlu produktami rybnymi. Organizacje rybackie będą spełniać istotną rolę we wdrażaniu zamierzeń prowadzących do osiągnięcia celów.

Restrukturyzacja sektora rybołówstwa

Ewolucja i dostosowanie: rola polityki strukturalnej

Polityka strukturalna

Zadaniem polityki strukturalnej jest dostosowanie i zarządzanie rozwojem struktur w danej dziedzinie przemysłu. Pod pojęciem „struktur” rozumie się urządzenia niezbędne do produkcji towarów oraz organizację procesów produkcyjnych.

W początkowym okresie rozwoju wspólna polityka dotycząca rybołówstwa obejmowała środki i zamierzenia służące ustanowieniu wspólnego rynku produktów rybołówstwa i restrukturyzacji sektora połowowego. Zadanie środków strukturalnych polegało głównie na wspomaganiu modernizacji sektora połowowego.

Pierwsze przedsięwzięcia pomogły odnowić starą flotę i rozwinąć akwakulturę słodkowodną. W miarę upływu lat zakres polityki rozszerzał się i pod koniec lat siedemdziesiątych objął inne sektory gospodarki rybnej oraz akwakulturę morską. W 1983 sformułowano spójną politykę dla całej branży. Jednym z jej zadań było zapewnienie równowagi pomiędzy flotami państw członkowskich a zasadą racjonalnej stabilności gwarantującej równe szanse wszystkim członkom Wspólnoty.

Nowe wyzwania pojawiły się z chwilą uformowania się rynku Wspólnoty, rosnącą globalizacją, skutkami przełowienia i rozwojem akwakultury. Wzrosła konkurencja ze strony producentów z różnych krajów świata. Po-

tencjał floty rybackiej Wspólnoty znacznie przewyższył wydajność łowisk. Sytuacja wymagała zasadniczej restrukturyzacji.

Spójna polityka oparta o własne fundusze

Przegląd aktualnej polityki w roku 1992 ujawnił konieczność restrukturyzacji całego sektora. Restrukturyzacja uznana została za jeden ze środków koniecznych do zapewnienia przyszłości gospodarki rybnej w świetle uwzględnienia rozwoju społeczno-ekonomicznego biedniejszych regionów. Niektóre rejony uzależnione dotychczas w głównej mierze od rybołówstwa będą musiały zostać zasilone środkami finansowymi.

Pomoc finansowa możliwa była poprzez wspomniany już wcześniej Instrument Finansowy FIG, który utworzono w 1993 w celu skupienia wszystkich środków strukturalnych przeznaczonych na rybołówstwo i akwakulturę. Umożliwiło to bardziej spójne planowanie w skali międzynarodowej z uwzględnieniem własnych instrumentów finansowych.

Kompleksowy pakiet

Instrument Finansowy FIG zapewnia fundusze na restrukturyzację połowów, marketingu, przetwórstwa i akwakultury, tworzenie chronionych stref na wodach przybrzeżnych i rozwój infrastruktury portowej. Ponadto istnieją możliwości korzystania ze wsparcia finansowego w zakresie promocji, identyfikacji nowych rynków i innych inicjatyw dotyczących gospodarki rybnej.

W celu złagodzenia skutków restrukturyzacji w rejonach mocno uzależnionych od rybołówstwa utworzono inne, specjalne fundusze. Ponadto powołano do życia specjalną inicjatywę Wspólnoty zwaną PESCA, która umożliwia skorzystanie regionom uzależnionym od rybołówstwa z funduszy strukturalnych.

Restrukturyzacja floty

Racjonalne rybołówstwo polega na zapewnieniu równowagi między potencjałem połowowym a wydajnością łowisk. Fundusze mogą być dostępne na takie cele, jak złomowanie statków, czy wykorzystanie ich do innych celów, np. muzealnych, albo przeniesienie ich na akweny poza wody Wspólnoty.

Programy wieloletnie obejmują cele uzgodnione między państwami członkowskimi a Komisją nakreślając program rozwoju floty każdego z państw członkowskich w ciągu 4 lub 5 lat. Środki Wspólnoty można uzyskać poprzez Instrument Finansowy FIGF.

Złomowanie lub przeróbki statków rybackich mogą być finansowane z odpowiednich funduszy. Możliwe jest również zakładanie spółek joint-ventures z podmiotami spoza Wspólnoty. W takich przypadkach statki muszą prowadzić działalność połowową poza wodami Wspólnoty w całym okresie trwania umowy. Armatorzy mogą uzyskiwać na ten cel środki finansowe pod warunkiem, o czym mowa powyżej, że połowy prowadzone są poza wodami Wspólnoty.

Dotacje mogą być przyznane na budowę nowych jednostek i modernizację floty, aby zapewnić konkurencyjność jednostek Wspólnoty, poprawić bezpieczeństwo pracy i zachęcić do stosowania selektywnych technik połowowych. Możliwość taka istnieje jedynie w ramach programu zwiększenia floty, który przewidywany jest w bieżącym planie wieloletnim. Projekty z szansą na sfinansowanie muszą obejmować zwiększenie selektywności sprzętu połowowego, techniki połowowe przyjazne środowisku naturalnemu podnoszące higienę pracy, bezpieczeństwo i sprzyjające zabezpieczeniu ryb po złowieniu.

Instrumenty finansowe w sterowaniu rybołówstwem i inicjatywa PESCA

Fundusze strukturalne Wspólnoty

Jednym z najważniejszych zadań Wspólnoty pozostaje wciąż wzmocnienie spójności ekonomicznej i społecznej, inaczej solidarności, w ramach regionów. W tym celu stworzono wiele funduszy, które mają zapewnić wsparcie konkretnym regionom, osobom i podmiotom gospodarczym. Obejmują one Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF), Fundusz Ekonomiczny i Społeczny (ESF), Europejski Fundusz Gwarancji i Rozwoju Rolnictwa (EAGGF) oraz Instrument Finansowy dla Rybołówstwa (FIGF). Początkowo, wszystkie przedsięwzięcia strukturalne w zakresie rybołówstwa finansowano z EAGGF. Po reformie Funduszy Strukturalnych w 1993 stworzono oddzielny fundusz, FIGF, przeznaczony wyłącznie dla tego sektora gospodarki.

Dlaczego powołano FIGF?

Stwierdzono, że gospodarowanie funduszami strukturalnymi będzie skuteczniejsze wtedy, gdy będą one stanowiły część strategii zintegrowanej. Gospodarka rybna będzie mogła być zrestrukturyzowana bardziej spójnie. Zakres restrukturyzacji całej gospodarki rybnej nie pozostawał bez znaczenia. Zdawano sobie sprawę, iż potrzebne będą środki na zmniejszenie potencjału połowowego floty rybackiej.

Środki przeznaczone na FIGF w latach 1994-1999 sięgały kwoty 2,7 mld ecu.

Zadania FIGF

FIGF łączy dwa cele: musi przyczyniać się do realizacji wspólnej polityki dotyczącej rybołówstwa spełniając jednocześnie swą rolę w rozwoju ekonomiczno-społecznym regionów. Wprowadzony został w miejsce licznych funduszy przeznaczonych na konkretne branże sektora rybackiego. FIGF pomaga sfinansować szereg przedsięwzięć dotyczących restrukturyzacji całego przemysłu, a przy tym obejmuje także aspekty natury społecznej.

Zasadnicze przedsięwzięcia to unieruchomienie części floty oraz tworzenie spółek joint ventures z zagranicznymi inwestorami w celu zmniejszenia nakładu połowowego na wodach Wspólnoty.

Utrzymanie konkurencyjności floty pozostaje jednym z ważniejszych zadań, w związku z czym FIGF zapewnia finansowanie budowy i modernizacji jednostek rybackich. Jest to oczywiście dopuszczalne jedynie w ramach założeń planów wieloletnich uzgodnionych między państwami członkowskimi i Komisją.

FIGF daje szanse finansowania sektora akwakultury oraz tworzenia chronionych stref nadbrzeżnych. Infrastruktura portowa, przetwórstwo, działania promocyjne mogą również zostać objęte finansowaniem w ramach FIGF. Sektor prywatny, poprzez organizację producentów, może zwracać się o fundusze przeznaczone na przedsięwzięcia dotyczące gospodarki zasobami albo nakładu połowowego. Wreszcie, można również zasilać programy związane z rekompensatami lub świadczeniami dla rybaków odchodzących na przyspieszoną lub wymuszoną emeryturę.

Istnieją dwie główne zasady przyznawania funduszy FIGF. Po pierwsze, władze regionalne lub krajowe muszą zapewnić minimalny wkład ze swej strony. Ponadto beneficjent, jeśli jest to podmiot gospodarczy, także musi sam zgromadzić pewne środki. Po drugie, wielkość pomocy FIGF waha się zależnie od regionu, w którym działa wnioskodawca. Wyższy udział funduszy FIGF przeznaczony jest dla biedniejszych regionów.

PESCA

Oprócz funduszy strukturalnych, finansowanie szczególnych przedsięwzięć zapewniają inicjatywy Wspólnoty. Jedną z nich, zwaną PESCA, została utworzona w celu rozwiązywania problemów występujących na obszarach szczególnie uzależnionych od rybołówstwa. PESCA umożliwia tym obszarom dostęp do funduszy strukturalnych i skorzystanie z nich w celu zmniejszenia uciążliwości uzależnienia od rybołówstwa.

Dodatkowe przedsięwzięcia

FIGF może współfinansować krajowe programy pomocowe dla rybaków odchodzących na wcześniejszą emeryturę. Można także przeznaczyć odpowiednie środki na jednorazowe zapomogi związane ze zwalnianiem załóg.

Agenda 2000 a fundusze strukturalne

Wspólnota przygotowuje prawne ramy dla programów finansowych skierowanych na lata 2000-2006 obok zadań już sformułowanych w Agendzie 2000, strategii Wspólnoty obejmującej 21 wiek. Jej celem jest przystosowanie polityki Unii Europejskiej na przyjęcie nowych członków oraz wzmocnienie spójności polityki regionalnej na całym obszarze Wspólnoty. Środki strukturalne dla rybołówstwa będą w dalszym ciągu dostępne w ramach uregulowań.

PESCA nie zostanie wznowiona w 2000, ale dostępne będą podobne uregulowania umożliwiające pomoc dla obszarów uzależnionych od rybołówstwa. Regiony te będą uważane za obszary wymagające rozwiązania problemów ekonomicznych i społecznych związanych z przekształceniem ich charakteru. FIGF pozostanie źródłem finansowania takich programów, obok ERDF czy ESF.

Polityka strukturalna w przetwórstwie i marketingu

Rosnące znaczenie polityki strukturalnej w przetwórstwie

Ryby i bezkręgowce (mięczaki i skorupiaki) niezależnie od tego, czy pochodzą z działalności połowowej czy hodowlanej, muszą być odpowiednio przygotowane i przetworzone, aby nadawały się do obrotu na rynku. Przetwórstwo może obejmować krojenie, filetowanie, solenie, suszenie, wędzenie, gotowanie, mrożenie lub produkcję konserw.

Programy pomocowe Wspólnoty obejmujące wyżej wymienioną działalność zostały stworzone w 1977. Początkowo ich celem było unowocześnienie przetwórstwa jako bezpośredniego środka wspomagającego sektor połowowy. Od roku 1987 kładzie się jednak nacisk na promowanie nowych technologii i przedsięwzięcia innowacyjne doskonalące warunki higieniczne oraz zmierzające do rozszerzenia profilu działalności zakładów przetwórczych.

Po utworzeniu FIG w 1993 wszelkie wydatki Wspólnoty przeznaczone na przetwórstwo i marketing zostały włączone w ramy tego Instrumentu.

Przystosowanie do zmieniającego się popytu

Spożycie przetworzonych produktów rybołówstwa, szczególnie w postaci wstępnie przygotowanych dań, znacznie wzrosło we Wspólnocie. Nowe technologie, bardziej ostre przepisy sanitarne i regulacje dotyczące ochrony środowiska naturalnego nakładają niezwykle uciążliwe warunki dla przedsiębiorstw. Sektor przetwórczy przeszedł ostatnio etap istotnej restrukturyzacji, przy czym produkcja rosła o 4-5% rocznie przy malejącym zatrudnieniu, głównie wskutek zamykania małych zakładów przetwórczych o niskim poziomie technicznym oraz fuzji większych przedsiębiorstw.

Przetwórstwo jest bardzo wrażliwe na wahania podaży surowca i zmiany cen. Zapewnienie regularnych dostaw ryb i bezkręgowców zmusza Wspólnotę do importu. Deficyt Unii Europejskiej, inaczej ujemna różnica między importem a eksportem przetworzonych produktów sięga 3 mld ecu.

Pomoc polityki strukturalnej

Fundusze Wspólnoty mogą wspierać finansowanie przedsięwzięć obejmujących nowe technologie i produkty zwiększające wartość towarów.

Dziedziny, w których można liczyć na wsparcie finansowe z funduszy Wspólnoty:

- poprawa jakości i higieny produkcji, szczególnie na etapie przetwórstwa i pakowania;
- restrukturyzacja i modernizacja przedsiębiorstw przetwórczych;
- promowanie innowacji technicznych i rozwój nowych produktów;
- zwiększanie wartości dodanej w czasie przetwarzania.

Struktury, które wymagane są do zapewnienia obrotu rybami, to między innymi aukcje ryb, chłodnie i rynek hurtowy. Wspólnota wspiera finansowanie rozwoju takiej infrastruktury, szczególnie wtedy, gdy prowadzi to do poprawy warunków sanitarnych i wprowadzenia lepszych regulacji prawnych w tym zakresie. Ponadto finansowanie przeznacza się na informatykę w tej dziedzinie gospodarki rybnej.

Infrastruktura portowa wymaga dostosowania do tego, aby zapewnić jak najlepsze warunki przeładunku, obrotu i handlu rybami. Ponadto staki rybackie wymagają coraz szerszego zakresu usług portowych. Wszystkie te działania pociągają za sobą konieczność zrealizowania poważnych inwestycji.

Wspólnota prowadzi działania promocyjne dotyczące zwiększenia spożycia tych gatunków ryb i bezkręgowców, które nie są zagrożone z uwagi na nadmierną eksploatację zasobów, lub nie były szerzej znane na rynku. Prowadzono kampanie uświadamiające korzyści wynikające z wzbogacenia diety produktami rybnymi w krajach, gdzie ryby nie są jeszcze dostatecznie po-

pularnym składnikiem pożywienia. Od 1988 Wspólnota przeznacza na te cele środki finansowe dostępne na realizację stosownych przedsięwzięć, które obejmują także organizację i uczestnictwo w targach i wystawach, programy certyfikacji jakości i badanie rynku.

Działania stowarzyszeń rybaków promujące jakość produktów rybołówstwa lub gospodarkę zasobami mogą również liczyć na wsparcie finansowe.

Akwakultura

Akwakultura, czyli hodowla ryb i innych gatunków (zwana także uprawą morza), odgrywa we Wspólnocie podobną rolę, jak przemysł rybny. Dostarczając ryby i bezkręgowce na rynek zmniejsza różnicę między importem a eksportem produktów rybnych. Ponadto jest czynnikiem tworzącym miejsca pracy tam, gdzie nie występują inne możliwości zatrudnienia. Konsumenci mają również okazję sięgnięcia po bardziej zróżnicowane produkty.

W ciągu ostatnich 10 lat nastąpił bardzo dynamiczny rozwój akwakultury. Ten sektor gospodarki żywnościowej charakteryzował się najszybszym tempem rozwoju. W 1995 akwakultura przyniosła około jedną piątą światowej produkcji ryb i bezkręgowców, a jej udział wartościowy stanowił aż jedną trzecią.

Akwakultura we Wspólnocie

Rozwój akwakultury we Wspólnocie był także bardzo dynamiczny. W niektórych krajach europejskich tradycje hodowli ryb i bezkręgowców sięgają wielu lat, przy czym zajmują się nią firmy o bardzo zróżnicowanej wielkości, do wielonarodowych koncernów włącznie.

Akwakultura we Wspólnocie obejmuje trzy główne dziedziny:

- hodowla ryb morskich;
- hodowla bezkręgowców morskich;
- hodowla ryb słodkowodnych.

W produkcji dominują cztery gatunki: łosoś, pstrąg, małże, ostrygi. W miarę rozwoju i postępu naukowego, hodowcy zaczęli wprowadzać coraz bardziej egzotyczne gatunki, jak moron, kantar miedziany i turbot, co także pozwala łatwiej dostosować się do wymogów konkurencyjnego rynku.

Pomoc finansowa ze strony Wspólnoty

Akwakultura korzysta z pomocy finansowej Wspólnoty od 1971. Początkowo wspierano hodowlę słodkowodną, rozszerzając pod koniec lat siedemdziesiątych finansowanie na wszystkie dziedziny. Przedsięwzięcia z zakresu akwakultury mogą uzyskać wsparcie z Instrumentu Finansowego FIGF, jeśli dotyczą:

- modernizacji lub budowy obiektów hodowlanych;
- instalowania lub modernizacji systemów obiegu wody technologicznej;
- instalowania nowych urządzeń;
- podwyższania standardów sanitarnych do wymogów Wspólnoty;
- zmniejszania niekorzystnego oddziaływania na środowisko naturalne.

Ubieganie się o pomoc finansową uwarunkowane jest przedstawieniem dowodów na to, że proponowane przedsięwzięcia przyczynią się w znacznym stopniu do zakładanych zmian strukturalnych. Wsparcie finansowe Wspólnoty ma także na celu uniknięcie nierównomiernego rozwoju tej dziedziny gospodarki. Odpowiednie przepisy prawne stanowią ramy chroniące zarówno konsumenta, jak i środowisko naturalne.

Problemy

Mimo bardzo dynamicznego rozwoju w ostatnich latach, akwakultura boryka się z wieloma problemami. Produkcja żywnościowa staje się areną ostrej

walki konkurencyjnej. Sytuację pogarsza zmienny popyt, co jest także charakterystyczne dla produkcji rolnej.

Przepisy dotyczące ochrony środowiska są coraz bardziej restrykcyjne z uwagi na konieczność ochrony zasobów, rosnące wymogi sanitarne i powszechną świadomość zagrożenia. Nowe przedsięwzięcia w zakresie akwakultury oraz niektóre działania bieżące wymagają uzyskania zgody wielu urzędów i instytucji. Ponadto istotnym czynnikiem są problemy natury technicznej oraz podatność na zachorowania.

Przyszłość

Rozważane są różne opcje dotyczące konsolidacji tego sektora gospodarki. Obejmują one rozwój i umocnienie dobrowolnych stowarzyszeń producentów, co miałyby doprowadzić do racjonalizacji produkcji i zwiększenia stabilizacji rynku, upowszechnienie i praktyczne zastosowanie wyników badań naukowych oraz wzorców prawidłowego gospodarowania.

Wspólnota będzie kontynuować wspieranie tego sektora, który jest ważnym czynnikiem rozwoju społeczno-ekonomicznego regionów wchodzących w skład Unii Europejskiej.

Wspólna organizacja rynku

Wspólny rynek na rynku globalnym

Wspólna organizacja rynku

Wspólny rynek obejmujący produkty rybołówstwa i akwakultury został utworzony prawie trzydzieści lat temu. Celem było stworzenie takiego rynku produktów rybołówstwa, który dostosowałby produkcję do popytu dla dobra konsumentów i producentów.

Osiągnięcie takiego stanu wymagało działań w dwu obszarach:

- zniesienie barier celnych i innych środków, które uniemożliwiałyby swobodny przepływ produktów między państwami członkowskimi;
- stworzenie jednolitych zasad dotyczących rynku ryb.

Po utworzeniu jednego rynku nastąpił swobodny obrót towarowy w ramach Wspólnoty. Ponadto zaznaczył się międzynarodowy trend do liberalizacji handlu zagranicznego poprzez przyjęcie ustaleń GATT w ramach WTO.

Organizacja rynku Wspólnoty

Jednolita organizacja obejmuje cztery elementy:

- wspólne standardy rynkowe produktów dotyczące jakości, wielkości, opakowania i znakowania produktów rybołówstwa pochodzących ze Wspólnoty i z importu;
- organizację producentów (POs), które są dobrowolnymi stowarzyszeniami rybaków powołanymi do osiągnięcia ustabilizowania rynku. Ich zadaniem jest ochrona rybaków przed gwałtownymi zmianami popytu;
- system wspierania cen, który ustala ceny minimalne, poniżej których nie wolno sprzedawać produktów rybołówstwa. Organizacje producentów mogą liczyć na wsparcie finansowe w sytuacji, gdy pewną ilość ryb i bezkręgowców trzeba wycofać z rynku w celu przechowania i skierowania do przetwórstwa w okresie późniejszym;
- zasady handlu z krajami spoza Wspólnoty.

Celem takiej organizacji jest zrównoważenie potrzeb rynku Unii oraz interesów rybaków a także zapewnienie przestrzegania zasad uczciwej konkurencji.

Wyzwania

Jednolita organizacja musiała, podobnie jak inne czynniki stanowiące wspólną politykę, dostosować się do zmian, które miały miejsce od początku jej istnienia, tj. roku 1970. Podaż często nie jest dostosowana do potrzeb rynku pod względem jakości, ilości czy regularności dostaw. Wynika to między innymi z kiepskiego stanu ochrony zasobów ryb. Postęp w transporcie przyczynił się do wzrostu importu produktów rybnych. Ponadto zmienił się charakter działań marketingowych. Sieci supermarketów, będące obecnie głównym kontrahentem w branży produktów rybołówstwa, oczekują regularnych dostaw i korzystają z importu, aby spełniać swe potrzeby.

W efekcie mamy do czynienia z rosnącym uzależnieniem od importowanych produktów rybnych, które obecnie stanowią około 60% spożycia w krajach Wspólnoty. Nastąpiła również głęboka ewolucja preferencji i przejście od rynku zdominowanego przez świeże ryby do produktów przetworzonych, szczególnie gotowych dań. Konsumentci stają się coraz bardziej wymagający nie tylko pod względem gamy oferowanych wyrobów, ale ich jakości i walorów dietetycznych.

Silniejsza konkurencja międzynarodowa oznacza, iż gospodarka rybną Wspólnoty musi być bardziej konkurencyjna i lepiej wykorzystywać swój potencjał, głównie w sektorze ryb świeżych. Jest to bardzo poważny problem w sytuacji nadmiernej zdolności połowowej i zmniejszenia wydajności z uwagi na przełowienie zasobów.

Optimalizacja funkcjonowania rynku Wspólnoty wymaga realizacji następujących zadań:

- wykorzystanie jednolitej organizacji rynku w celu promowania odpowiedzianego rybołówstwa i wykorzystania produktów rybołówstwa;
- zwiększenie udziału producentów w zarządzaniu rynkiem;
- wspieranie zwiększenia wewnętrznej konkurencyjności w ramach Wspólnoty, szczególnie w sektorze ryb świeżych;
- popieranie integracji rynku poprzez współpracę uczestników gry rynkowej i lepszą informację nt. połowów i jakości;
- utrzymywanie konkurencji dzięki zachowaniu otwartości rynku Wspólnoty w celu realizacji potrzeb konsumentów i przetwórców, które nie mogą być spełnione przez Wspólnotę oraz zapewnienie przestrzegania odpowiednich przepisów w zakresie połowów i bezpieczeństwa pracy;
- poszukiwanie nowych sposobów na podniesienie jakości produktów rybołówstwa.

System konsultacji powinien przynieść takie rozwiązania w dziedzinie polityki rynkowej, które odpowiadają potrzebom nowego tysiąclecia.

Wprowadzanie przepisów prawnych do sektora rybnego

Zapewnienie przestrzegania przepisów

Przepisy regulujące działalność połowową są konieczne, aby służyć ochronie zasobów oraz zagwarantować przyszłość gospodarki rybnej. Lekceważenie ustaleń prawnych spowoduje przełowienie, dewastację zasobów, a w końcu doprowadzi cały przemysł rybny do ruiny. Monitorowanie przestrzegania przepisów okazuje się niezwykle istotne dla efektywnego zarządzania gospodarką rybną, uniemożliwia ich lekceważenie i przyczynia się do racjonalnego gospodarowania.

Po przeglądzie CFP dokonany w 1992 stwierdzono, że istnieje konieczność zwiększenia skuteczności polityki. Określono niedoskonałości, które następnie zastąpiono nowymi rozwiązaniami, aby osiągnąć skuteczność nadzoru nad wypełnianiem stosownych zaleceń. W 1993 wprowadzono nowe przepisy doskonalące dotychczasowe środki kontroli w zakresie struktury, marketingu, transportu i sprzedaży ryb i bezkręgowców.

Nowe przepisy sprzyjają harmonizacji postępowania oraz kar w stonku do sprawców w ramach całej Wspólnoty. Technika informacyjna okazała się niezbędna jako uzupełnienie dotychczasowych, tradycyjnych metod monitoringu.

Wprowadzanie przepisów w sektorze rybołówstwa Wspólnoty

Państwa członkowskie ponoszą odpowiedzialność za odpowiednie wprowadzanie środków wynikających ze wspólnej polityki dotyczącej gospodarki rybnej na wodach i terytoriach znajdujących się pod ich jurysdykcją. Muszą także dopilnować, aby statki pływające pod ich banderą przestrzegały obowiązujących przepisów, gdziekolwiek by nie prowadziły działalności połowowej. To wszystko wymaga całego systemu nadzorowania i kontroli połowów, działań floty, marketingu, transportu produktów rybołówstwa, aparatu administracyjnego, procedur postępowania sądowego i karania.

Na poziomie Wspólnoty istnieje służba kontroli, której rola polega na zapewnieniu sprawdzania skuteczności wdrażania i przestrzegania stosownych przepisów dotyczących całej gospodarki rybnej. Ponadto służba ta sprawdza, czy państwa członkowskie przestrzegają tych przepisów na statkach pływających pod ich banderą a łowiących na wodach międzynarodowych i wodach państw trzecich.

Ograniczona rola

Początkowa kontrola przestrzegania przepisów prawnych ograniczała się prawie wyłącznie do zagadnień obejmujących ochronę zasobów, to znaczy kwoty połowowe oraz stosowane środki techniczne. Inspekcje miały zapewnić to, aby sprzęt połowowy znajdujący się na pokładzie jednostek łowczych spełniał określone normy, aby informacje w rejestrach i dziennikach połowowych, gdzie szypier zapisuje datę, łowisko i wielkość połowu były prawidłowe i nie zaniżone.

Wielkość połowu była sprawdzana po to, aby ocenić, czy nie przekroczono przyznanej kwoty połowowej dla danego gatunku. Kontrolowano także skład gatunkowy połowu, aby sprawdzić przestrzeganie przepisów dotyczących określenia gatunków przeznaczonych do odłowu i skład przyłowu przetrzymywanego na pokładzie jednostki. Przepisy takie zapewniały także stosowanie sprzętu połowowego odpowiedniego dla prowadzonej działalności.

Kontrole przeprowadzano zarówno na morzu, jak i w porcie. Niektóre państwa członkowskie wykorzystywały patrole lotnicze do potwierdzenia informacji podawanych w dziennikach połowowych. W przypadku rozbieżności, szyprom stawiano zarzut popełnienia wykroczenia polegającego na odłowieniu większej ilości ryb, niż oficjalnie zgłaszano w rejestrze.

Działalność kontrolna, o której mowa powyżej, jest nadal prowadzona, przy czym wzmocnienie wspólnej polityki oraz wprowadzenie ograniczeń w sferze nakładu połowowego doprowadziło do zmian regulacji prawnych.

Rozporządzenie z roku 1993 – poważny krok naprzód

Szczegółowe badania potwierdziły nierównomierność przestrzegania i wprowadzania odpowiednich przepisów prawnych w ramach Wspólnoty. Działalność kontrolna prowadzona przez poszczególne państwa członkowskie była niespójna. Stwierdzono szereg rozbieżności w zakresie zadań służb kontrolnych, postępowania dochodzeniowego i systemu stosowanych kar. Podobne naruszenie przepisów pociągało za sobą różne sankcje w różnych państwach członkowskich, co rodziło podejrzenia o dyskryminację i utratę zaufania wśród rybaków. Niektórzy wykorzystywali te rozbieżności do usprawiedliwienia popełnianych naruszeń obowiązujących przepisów.

Ustawa z 1993 wspierała inicjatywy państw członkowskich dążące do zaangażowania się we wspólne programy kontroli. Działania skierowane na zacieśnienie współpracy mogą być finansowane ze środków Wspólnoty. Osiągnięto pewien postęp, ale ostatni raport Komisji stwierdza, że nadal pozostaje jeszcze wiele do zrobienia. Komisja przyjęła propozycje prowadzące do podniesienia skuteczności wprowadzania przepisów.

Struktury

Rozszerzono działania kontrolne także na zagadnienia dotyczące zachowania równowagi między potencjałem połowowym państw członkowskich a zmniejszeniem nakładu połowowego. Państwa członkowskie i Komisja uzgodniły cele rozwoju flot krajowych w ramach planów wieloletnich (MAGPs). Konieczne było zapewnienie realizacji nakreślonych zadań, sprawdzenie, czy zagwarantowano środki finansowe niezbędne na złomowanie nadmiernej ilości statków rybackich i zmniejszenie nakładu połowowego oraz, czy nie zostały one wykorzystane na zbudowanie nowych jednostek.

Ograniczone środki finansowe w ciągu pierwszych dwóch lat utrudniały inspektorom Wspólnoty wykonywanie ich zadań. Monitorowanie działalności połowowej stało się głównym zadaniem obok sprawdzania mocy silników zainstalowanych na jednostkach łowczych.

Marketing

Wszystkie działania następujące po połowach także wymagają kontroli. Mowa tu o inspekcjach prowadzonych w stosunku do rozładunku ryb, marketingu, składowania i transportu. Kontrolerzy muszą prowadzić właściwą dokumentację, aby mieć możliwość sprawdzenia danych zawartych w dziennikach połowowych czy dokumentach z aukcji ryb. Wszystkie te kroki mają zapewnić racjonalny obrót produktami rybnymi. Okazało się jednak, że wszystkie działania po wyładunku ryb wymagają bardziej szczegółowej kontroli, stąd Komisja przyjęła szereg propozycji usprawnienia takich funkcji kontrolnych.

Ochrona zasobów

W dalszym ciągu prowadzona jest konwencjonalna kontrola. Konieczne okazały się nowe instrumenty prowadzące do zmniejszenia nakładu połowowego. Każdy statek Wspólnoty wymaga teraz licencji wydanej przez władze państwa członkowskiego. Rada Ministrów ma uprawnienia do regulowania nakładu połowowego i dostępu do łowisk poprzez specjalne zezwolenia określające łowisko, czas i rodzaj połowu. Dotychczas korzystano z tego jedynie w bardzo ograniczonym zakresie. Zezwolenia takie wydawano, na przykład, w celu kontrolowania dostępu do tzw. „wód zachodnich” na płn. – wsch. Atlantyku. Ponadto statki muszą wtedy informować o wchodzeniu i wychodzeniu z danych akwenów i podawać ilość złowionych ryb zatrzymanych na pokładzie.

Inspektorat Wspólnoty

Inspektorat został utworzony w 1983 i obecnie liczy 23 inspektorów. Inspektorzy Unii Europejskiej nie dokonują bezpośrednich kontroli z wyjątkiem czynności obejmujących działania na wodach międzynarodowych w ramach regionalnych organizacji rybackich. Towarzyszą oni inspektorom krajowym i obserwują ich poczynania, ale również przekazują Komisji odpowiednie sprawozdania. Uprawnienia Inspektoratu zostały wzmocnione i rozszerzone na wszystkie dziedziny wspólnej polityki dot. rybołówstwa na mocy przepisów z 1993. Komisja może zwrócić się do państw członkowskich o przekazanie szczegółów na temat planowanej działalności kontrolnej. Inspektorzy unijni mogą je monitorować bez uprzedniego informowania danego państwa członkowskiego o takim zamiarze. Ponadto inspektorzy Unii uczestniczą aktywnie we wspólnie prowadzonych działaniach kontrolno-obszernych z ramienia Organizacji ds. Rybołówstwa na Płn.-Zach. Atlantyku (NAFO) oraz obejmujących pławnicowe połowy tuńczyka.

Umocnienie uprawnień Inspektoratu powinno zwiększyć jawność działania i doprowadzić do stosowania jednolitych standardów w ramach całej Wspólnoty.

Znaczenie nowej technologii

Nowe technologie zastosowano do poprawy jakości prac legislacyjnych. Technika informacyjna ułatwia porównywanie i przetwarzanie danych pochodzących ze źródeł obejmujących poławianie, przetwórstwo, marketing, itp. Państwa członkowskie przekazują tego typu dane do Komisji. Umożliwia to weryfikację danych podawanych w dziennikach połowowych, deklaracjach na temat wielkości i składu połowu, dokumentach dotyczących sprzedaży.

Monitorowanie działań połowowych jednostek rybackich będzie coraz bardziej przejrzyste poprzez stopniowe wprowadzanie (1998-2000) satelitarne systemu kontroli ruchu statków. Nadajniki umieszczone na pokładzie będą wysyłać odpowiednie sygnały odbierane przez satelitę i przekazywane następnie do odpowiednich służb danego państwa członkowskiego.

Odpowiednie władze będą mieć możliwości wykorzystania satelitarne systemu określania położenia do koordynacji działań lotnictwa patrolowego i patrolowych jednostek pływających oraz porównywania danych satelitarnych z zapisami w dziennikach okrętowych.

Te wszystkie nowości techniczne oraz dotychczasowe metody konwencjonalne przyczynią się do zwiększenia efektywności nadzoru nad przestrzeganiem obowiązujących przepisów.

Pomoc finansowa udzielana przez Wspólnotę

Nadzorowanie przestrzegania przepisów wiąże się z pewnymi uciążliwościami dla państw członkowskich. Niezbędne są odpowiednie środki przeznaczone na sprzęt i szkolenie personelu. Koszty w poszczególnych państwach członkowskich mogą być znacznie zróżnicowane w zależności od obszaru patrolowanych akwenów, rodzaju prowadzonej tam działalności połowowej oraz ilości jednostek pływających.

Wspólnota udziela finansowego wsparcia działaniom kontrolnym. Państwa członkowskie mogą w latach 1996-2000 korzystać z dofinansowania z przeznaczeniem na aparaturę, systemy lokalizowania jednostek pływających oraz sprzęt komputerowy. Ponadto przewidziano pomoc finansową na szkolenie personelu oraz wspólne działania prowadzone przez państwa członkowskie.

Zamierzenia na przyszłość

Obecnie stosowany zakres środków kontrolnych w zakresie przestrzegania obowiązujących przepisów wymaga dalszego doskonalenia. Bardzo ważnym elementem jest zgodność ustawodawstwa. Wspólnota poszukuje nowych sposobów komunikacji z gospodarką rybną oraz rozszerzenia otwartości.

Zaproponowano pewne rozwiązania służące zacieśnieniu współpracy pomiędzy państwami członkowskimi oraz państwami członkowskimi a Inspektoratem w celu rozwiązywania bieżących problemów w dążeniu do przejrzystości i jednolitości obowiązującego ustawodawstwa.

Rybołówstwo a środowisko naturalne

Uwzględnianie aspektów środowiskowych w ramach wspólnej polityki rybackiej

Rybołówstwo morskie oraz akwakultura stanowią elementy środowiska morskiego. Znajdują się pod wpływem wielu czynników, ale same także oddziałują na otoczenie. W ostatnich latach zaznacza się tendencja do łączenia gospodarki rybnej i akwakultury z ochroną naturalnego środowiska.

Oddziaływanie na środowisko

Działalność połowowa wywiera bezpośredni wpływ na gatunki ryb i bezkręgowców, które są przedmiotem tej działalności. Narzędzia połowowe także oddziałują na ptactwo, ssaki morskie, gady (żółwie) i wszystkie organizmy żyjące w wodach oceanów. To są powody, dla których Wspólnota promuje stosowanie selektywnych metod i środków służących ochronie młodych osobników.

Działalność połowowa skierowana na konkretne gatunki ryb nie pozostaje bez wpływu na pozostałe gatunki, które stanowią ważne ogniwa w całym łańcuchu pokarmowym. Istnieje zatem powiązanie poprzez reprodukcję i zasobność stad ptactwa i ssaków morskich z ilością pożywienia. Z drugiej strony, ilość pożywienia dostępnego ptakom towarzyszącym jednostkom połowowym może sprzyjać zwiększonemu tempu reprodukcji.

Niektóre środowiska morskie stanowiące enklawy konkretnych gatunków roślin i zwierząt są w dużym stopniu narażone na zniszczenie poprzez narzędzia połowowe, co może prowadzić do zachwiania równowagi biologicznej.

Działalność w zakresie akwakultury może stanowić poważne zagrożenie dla środowiska poprzez odprowadzanie toksycznych ścieków lub zakażenie ryb żyjących na wolności chorobami typowymi dla ryb hodowlanych. Akwakultura może prawidłowo się rozwijać tylko wtedy, gdy zapewnione są bardzo dobre warunki sanitarno-higieniczne a technologia nadąża za najnowszymi osiągnięciami.

Czynniki wpływające na rybołówstwo i akwakulturę

Połowy i akwakultura to przykłady działalności prowadzonej w środowisku morskim. Pozostałe gałęzie gospodarki prowadzonej w odniesieniu do takiego środowiska to turystyka, transport, sport i rekreacja, rekultywacja, eksploatacja bogactw naturalnych.

Zanieczyszczenie wód stanowi poważne zagrożenie dla ryb. Związki trujące oraz ścieki rolnicze, przemysłowe i komunalne oraz wycieki ropy

naftowej są bardzo groźne dla życia biologicznego w wodach mórz i oceanów.

Ryby i bezkręgowce padają nie tylko ofiarą rybaków, ale licznych gatunków ptaków żyjących w ogromnych skupiskach i ssaków.

Wszystkie te powiązania wywołały duże zainteresowanie ekosystemami morskimi oraz znalezieniem nowego podejścia strategicznego do gospodarowania zasobami morskimi.

Włączenie spraw ochrony środowiska do procesów decyzyjnych

W 1997 roku, w Bergen odbyła się konferencja z udziałem delegacji rządowych państw z rejonu Morza Północnego oraz Wspólnoty poświęcona sprawom rybołówstwa i ochrony środowiska naturalnego. Uzgodniono wtedy zasady tzw. polityki bezpiecznego podejścia do środowiska opartej na:

- określeniu procesów zachodzących w ekosystemach oraz oddziałujących na te systemy, które mają istotny wpływ na utrzymanie ich struktury, funkcjonowania, produktywności i biologicznej różnorodności;
- uwzględnieniu wzajemnego oddziaływania pomiędzy ekosystemami i łańcuchami pokarmowymi;
- ochronie warunków chemicznych, fizycznych i biologicznych niezbędnych do prawidłowego rozwoju ekosystemów.

Znaczenie badań naukowych

Po pierwsze należy podnieść poziom wiedzy o ekosystemach morskich. Przez wiele lat nie gromadzono danych na temat wielkości połowów prowadzonych na skalę przemysłową. Z uwagi na znaczny koszt i złożoność problematyki zbierania i opracowania danych statystycznych nie prowadzono takich działań w odniesieniu do połowów gatunków ryb o małym znaczeniu dla gospodarki.

Badania naukowe w zakresie stanu środowiska oraz wpływu rybołówstwa na organizmy żywe mają charakter bardzo fragmentaryczny i wycinkowy.

Wspólnota oraz różne organizacje międzynarodowe i państwowe zaczynają doceniać znaczenie badań naukowych i gromadzenia danych oraz uwzględniać te zagadnienia przy tworzeniu założeń na najbliższe lata. Badania naukowe będą odgrywać należną im rolę.

Obecnie trwają już liczne przedsięwzięcia w ramach programu FAIR, które zapewnią środki finansowe, między innymi, na badania w zakresie rybołówstwa, akwakultury i rozwoju terenów wiejskich.

Komisja jest przekonana, że włączenie zagadnień dotyczących środowiska do wieloletnich programów obejmujących gospodarkę rybną przyczyni się nie tylko do rozwoju sektora rybackiego ale również poprawy stanu ekosystemów morskich. Polityka Unii wymagająca stosowania selektywnych metod połowów oraz zmniejszenia nakładu połowowego będzie mieć pozytywny wpływ na ekosystemy, o których mowa.

Rosnące znaczenie międzynarodowe zarządzania rybołówstwem

Wspólna polityka w zakresie rybołówstwa (CFP) nie istnieje w odezwaniu od rzeczywistości. Jej międzynarodowe znaczenie poważnie wzrosło w ciągu ostatnich lat. Dwustronne i wielostronne negocjacje z krajami trzecimi oraz negocjacje w ramach regionalnych organizacji rybackich i organów międzynarodowych podejmowane są w celu porozumienia się co do sposobów zarządzania zasobami i wdrożenia odpowiedzialnego rybołówstwa na całym świecie.

Rośnie również znaczenie międzynarodowego handlu produktami rybnymi; obecnie około 60% ryb spożywanych w krajach Unii Europejskiej pochodzi z krajów trzecich. Globalny rynek tych produktów zapewnia zwiększenie oferty asortymentowej oraz lepsze ceny. Z drugiej strony stanowi zagrożenie dla odpowiedzialnego rybołówstwa oraz dla ochrony zdrowia publicznego. Powyższe aspekty rzutują na konieczność zacieśnienia współpracy międzynarodowej.

Odpowiedzialne rybołówstwo

Zadania stojące przed odpowiedzialnym rybołówstwem dotyczą nas wszystkich. Środki ochronne w ramach CFP zostały zastosowane w odniesieniu do wszystkich sektorów działalności w gospodarce rybnej. Najważniejsze jest to, aby wszyscy przestrzegali ustaleń i zaleceń. Konsumentci mogą także sami sprawdzać, czy oferowane im produkty nie zostały wytworzone z ryb poniżej wymiarów ochronnych. Czy mamy jednak możliwość sprawdzenia, że ryby te zostały złowione z naruszeniem obowiązujących przepisów? Czy istnieje możliwość stworzenia systemu, który dawałby konsumentom szansę wyboru produktów pochodzących z właściwego źródła?

Wprowadzane są specjalne systemy certyfikacji zapewniającej podawanie informacji na etykiecie i oznaczenia klauzulą „przyjazności dla środowiska” pod względem metod i narzędzi połowowych czy metod akwakultury. Nie jest to jednak proces łatwy.

Jak należy, na przykład, zdefiniować pojęcie metody połowu, która jest przyjazna dla środowiska? Kto nadzoruje działania agencji powołanej do przyznawania uprawnień do odpowiedniego znakowania wyrobów? Co stanowi podstawę do uznania danego producenta jako prowadzącego racjonalną gospodarkę połowową? W przypadku niedoskonałości systemu i niewystarczającej kontroli, może się zdarzyć, że nieuczciwi właściciele jednostek połowowych czy producenci będą zbierać niezasłużone laury w przeciwieństwie do tych, którzy działają zgodnie z prawem, a mogą być narażeni na niesprawiedliwe oskarżenia. Informacje podawane konsumentom też mogą być nieraz zwodnicze i nie oddawać obrazu rzeczywistości.

Istnieje również niebezpieczeństwo, że system będzie wykorzystywany do ustalenia protekcyjnych środków po to, aby stworzyć bariery uniemożliwiające dopływ towarów z innych krajów. Takie kroki nie są zgodne z zasadami swobodnego handlu i mogą się odbić na tych, którzy nie mają z tym nic wspólnego. We wrześniu 1997 w A Toxa, Hiszpania, odbyło się światowe forum ministrów przemysłu rybnego z udziałem przedstawicieli Wspólnoty oraz międzynarodowych organizacji handlowych i rybackich, na którym poszukiwano odpowiedzi na wszystkie wyżej wymienione pytania.

W grudniu 1997 Komisja rozpoczęła proces konsultacji na temat przyszłości produktów rybołówstwa w Unii Europejskiej. Postawiono, między innymi, kwestię włączenia koncepcji odpowiedzialnego handlu do nowych przepisów prawnych.

Ochrona konsumentów

Wspólnota ustaliła jednolite przepisy w zakresie bezpieczeństwa i higieny dotyczące produktów rybołówstwa. Każde z państw członkowskich ponosi odpowiedzialność za ich przestrzeganie przez producentów żywności i handel.

Problem spełniania wymogów określonych przepisami staje się jeszcze bardziej skomplikowany w przypadku importu produktów rybołówstwa. Nowoczesna technologia umożliwia wprowadzanie świeżych i mrożonych produktów pochodzących ze wszystkich kontynentów na rynek Unii.

Wspólnota przykładą ogromną wagę do rozwoju międzynarodowego handlu, ale musi zapewnić, aby produkty importowane nie zagrażały zdrowiu konsumentów. W ostatnich latach Wspólnota przejęła na siebie odpowiedzialność za sprawdzanie, czy unijne przepisy w zakresie bezpieczeństwa i zdrowia przestrzegane są przez handel.

Praktycznie oznacza to, że inspektorzy ds. żywności działający w imieniu Komisji przeprowadzają na miejscu weryfikację systemu kontroli obowiązującego w danym państwie trzecim w celu zapewnienia bezpieczeństwa produktów żywnościowych. Po uznaniu, że system kontroli sanitarno-zdrowotnej jest zadowalający, produkty rybne z takiego kraju mogą być swobodnie eksportowane do Wspólnoty, przy czym odpowiednie służby państw członkowskich mogą dokonywać okazjonalnej kontroli na granicy Wspólnoty. Przyjęcie unijnych przepisów sanitarnych stanowić może pewną trudność dla niektórych państw, stąd mogą one liczyć na pomoc techniczną w dostosowywaniu do obowiązujących standardów.

Rozszerzenie Wspólnoty

Unia Europejska przygotowuje się do przyjęcia nowych członków. Wśród nich są cztery państwa dysponujące dostępem do morza: Polska, Estonia, Słowenia i Cypr wśród sześciu przyjmowanych w pierwszej kolejności, oraz jeszcze cztery kolejne, Bułgaria, Rumunia, Łotwa i Litwa spośród piątki z drugiej kolejności. Wspólna polityka rybacka jest zawsze w stanie dostosować się do nowych warunków. Przyjęcie nowych członków nie wywoła poważnych problemów w gospodarce rybnej.

Wzmocnienie CFP

Wspólna polityka już dziś stanowi ważny element wprowadzania racjonalnej gospodarki zasobami mórz. Poszczególne elementy tej polityki coraz sprawniej i bardziej efektywnie przyczyniają się do ochrony zasobów, utrzymania zatrudnienia w pasie nadbrzeżnym i zapewnienia konsumentom właściwych warunków sanitarno-zdrowotnych związanych z produktami rybnymi. Rozszerzenie Unii w przyszłości nie zmieni roli, jaką odgrywa we współpracy na arenie ogólnosiwiatowej w dążeniu do zapewnienia bezpiecznej eksploatacji bogactw mórz i oceanów.

Konferencja na temat przygotowania narodowej strategii rybołówstwa

26 czerwca 2001 roku odbyła się w Morskim Instytucie Rybackim w Gdyni konferencja poświęcona zagadnieniu przydatnym dla opracowania narodowej strategii rybołówstwa.

Konferencja została zorganizowana przez Specjalny Program Przygotowawczy do Funduszy Strukturalnych (SPP),

a swoje doświadczenia unijne przekazywali eksperci z Irlandii i Niemiec.

To interesujące spotkanie było też okazją do wystąpień przedstawicieli polskiego rybołówstwa.

Uczestnicy Konferencji zyskali ponadto komplet materiałów. Miejmy nadzieję, że zostaną dobrze wykorzystane w przygotowaniu dokumentu strategii dla rybołówstwa

SJM

Propozycje zmian w polityce rybackiej UE

W miarę postępów, w ostatnim czasie nieco wolniejszych w stosunku do oczekiwań, negocjacji z Unią Europejską i zamykania kolejnych obszarów negocjacyjnych, rosną nadzieje przedstawicieli różnych branż na uzyskanie znaczących korzyści z tytułu uczestnictwa Polski w tej „wzorcowej” integracji gospodarczej. Dotyczy to także naszych rybaków bałtyckich, ponieważ dwie powoli znikające z rynku firmy rybołówstwa dalekomorskiego (Odra i Dalmor) prawdopodobnie nie doczekają tego momentu, kiedy Polska stanie się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. Wprawdzie w ramach dotychczas obowiązującej Wspólnej Polityki Rybackiej (WPR) Unia Europejska skłonna jest sfinansować nawet w 75% koszty redukcji polskiej floty rybackiej, może to jednak nastąpić dopiero po przystąpieniu Polski do UE. Termin ten, trochę się oddala i nie wiadomo ile kutrów z polskiej floty rybackiej na Bałtyku przetrwa do tego momentu.

Obecnie nasza flota rybacka na Bałtyku liczy 426 kutrów, a zdaniem Macieja Dlouhého, prezesa Krajowej Izby Rybackiej w naszej wyłącznej strefie ekonomicznej jest miejsce tylko dla 190 kutrów. Oficjalnie Polska zadeklarowała pozbycie się 126 kutrów. Natomiast Unia przewiduje rekompensaty za wycofanie kutra nie młodszego niż 10 lat w wysokości 4.2 tys. Euro (ok. 16 tys. złotych) za tonę plus dodatkowo 82 tys. Euro (ok. 316 tys. złotych). Nie trzeba szerzej wyjaśniać, w jakim stopniu tego rodzaju szczodre rekompensaty za wycofanie z eksploatacji dosyć już leciwych kutrów „urządziłyby” pewną część naszych rybaków bałtyckich, wiążących teraz ledwo koniec z końcem ze względu na małe kwoty połowowe najbardziej opłacalnych, lecz także, niestety, najbardziej przełowionych gatunków ryb, takich jak dorsz i łosoś.

Problem w tym, że zanim Polska stanie się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej, radykalnej zmianie może ulec i prawdopodobnie ulegnie Wspólna Polityka Rybacka. Przy końcu marca br. Komisja Europejska ujawniła bowiem takie plany. W opublikowanej Zielonej Księdze mowa jest m.in. o tym, aby zakończyć debatę nad reformą tej polityki do końca 2002 roku i wprowadzić w życie nową Wspólną Politykę Rybacką w roku 2003, czyli w tym roku, w którym władze naszego kraju mają nadzieję, że Polska przystąpi do Unii Europejskiej.

Wady Wspólnej Polityki Rybackiej

We wspomnianej księdze przyznano także, że prowadzona od 20 lat Wspólna Polityka Rybacka nie zapewniła realizacji podstawowego celu, jakim było utrzymanie zrównoważonej (tj. zapewniającej reprodukcję prostą) eksploatacji zasobów ryb i innych stworzeń morskich. Obecny kryzys rybołówstwa morskiego w krajach Unii jest wynikiem „systemowej, wewnętrznej słabości” Wspólnej Polityki Rybackiej. Jak podkreślił to komisarz ds. rybołówstwa Franz Fischler, konieczna jest pilna zmiana WPR. Wiele gatunków najczęściej odławianych ryb znajduje się na granicy wyginięcia, a ponadto rybacy Unii już odławiają zbyt młode ryby, co poważnie zagraża odnawianiu ich zasobów. Na to wszystko pozwala dotychczasowa WPR, w ramach której przyznawane są zbyt szczodre kwoty połowowe, nieade-

kwatne do stanu zasobów poszczególnych gatunków ryb. Nie można, zdaniem F. Fischlera, przyznawać tak jak dotychczas kwot połowowych na jeden rok, bowiem działalność sektora rybołówstwa nie kończy się na jednym sezonie połowowym. Trzeba planować jego rozwój na kilka lat. Dlatego też opowiedział się on za przyznawaniem wieloletnich kwot połowowych.

W „Zielonej Księdze” zaleca się też radykalną zmianę wieloletniego systemu zarządzania rybołówstwem w krajach Unii, w tym proponuje się wprowadzenie bardziej radykalnych środków przeciwdziałających odławianiu ryb niewymiarowych, które w ramach obecnej WPR traktowane były jako „odrzuty” i były wrzucane z powrotem do morza. Uniemożliwiałoby to biologom zbadanie rzeczywistej śmiertelności wśród młodych, niewymiarowych ryb, bo nikt nie prowadził statystyki dotyczącej ilości „odrzutów” czyli uduszonych w sieciach niewymiarowych ryb, które z obawy przed zaplaceniem kary wyrzucane były do morza.

Autorzy omawianego projektu nowej WPR opowiedzieli się jednak za utrzymaniem zasady „relatywnej stabilności” w przydzielaniu najpierw narodowych udziałów w ogólnie dostępnych kwotach połowowych, które następnie rozdzielane są w danym kraju członkowskim pomiędzy firmami rybackimi i rybakami indywidualnymi. Przedstawiciele Komisji stwierdzili bowiem, że nie widzą alternatywnej zasady, na której można by oprzeć alokację kwot połowowych w ramach WPR. Jednak faktem jest, że niektóre kraje Unii nie wykorzystują przyznanych im kwot połowowych. Inne natomiast, jak na przykład Hiszpania, dysponują dużą flotą rybacką i chciałyby mieć możliwość nabywania bezpośrednio od indywidualnych rybaków części niewykorzystanych kwot połowowych. Dlatego też Hiszpanie zaproponowali wprowadzenie w nowej polityce rybackiej systemu kwot transferowych czyli swobodnie zbywalnych między rybakami. Jednak w ramach takiego systemu władze Unii powinny przydzielać „ogólnie dostępne kwoty połowowe” nie poszczególnym narodom czyli państwom członkowskim, tak jak to ma miejsce w ramach obecnej WPR, lecz poszczególnym armatorom rybackim i rybakom, którzy niezależnie od swojej narodowości mogliby swobodnie handlować swoimi kwotami połowowymi.

Faktem bowiem jest, że do tej pory Hiszpania nie jest zadowolona z obowiąz-

zującego w Unii Europejskiej systemu określającego udział państw członkowskich w ogólnie dostępnych kwotach połowowych. W praktyce Hiszpanii nadal odmawia się dostępu do najbardziej wydajnych łowisk na Morzu Północnym. Innymi słowy realizowana od dwudziestu lat WPR wcale nie gwarantuje wszystkim krajom członkowskim równego traktowania, o czym powinny pamiętać władze Polski. Jest bowiem więcej niż prawdopodobne, że po przystąpieniu Polski do UE także nasza flota rybacka nie uzyska, podobnie jak flota hiszpańska, dostępu do łowisk na Morzu Północnym i innych akwenach objętych jurysdykcją unijną. Wprawdzie w omawianych propozycjach zmiany WPR zakłada się większy dostęp do zasobów ryb na Morzu Północnym, ale uzyskają go od 1 stycznia 2003 r. głównie floty rybackie tych państw członkowskich, które mają już kwoty połowowe na tym akwenie lub posiadają historyczne prawa do połowów na tych łowiskach.

Ograniczenie lub zniesienie subsydiów

Równie istotnymi zmianami we WPR, także z punktu widzenia oczekiwań rybaków z krajów kandydujących do członkostwa w UE takich jak Polska, ma być znaczne ograniczenie lub nawet całkowite zaprzestanie subsydiowania przez Unię budowy nowych statków rybackich. Realizowane bowiem dotychczas wieloletnie programy wiodące (MAGPs) mające na celu dostosowanie potencjału połowowego do zasobów ryb i innych „darów morza” nie przyczyniły się do osiągnięcia zaplanowanych celów. Nadal potencjał floty rybackiej krajów UE jest o 40% większy od możliwości połowowych. Natomiast udzielane do niedawna dosyć szczerze subsydia na budowę nowych statków rybackich i modernizację starych jednostek doprowadziły nie do zmniejszenia, lecz do zwiększenia

tego potencjału połowowego, co było niezgodne z celami omawianych programów wiodących i całej WPR.

Fiaskiem Wspólnej Polityki Rybackiej zakończyły się także próby utrzymania stałego zatrudnienia w sektorze rybołówstwa morskiego w krajach Unii. Nie dało się bowiem pogodzić postulatu ochrony wielu gatunków ryb i tym samym zmniejszania z roku na rok kwot połowowych z utrzymaniem pełnego zatrudnienia w omawianym sektorze. Franz Fischler przyznał, że zarówno rybacy jak i zatrudnieni w przetwórstwie rybnym i przemysłach towarzyszących będą musieli pogodzić się z utratą części miejsc pracy. Natomiast w ramach nowej polityki rybackiej władze Unii powinny pomagać w znalezieniu alternatywnych miejsc pracy dla tych rybaków, którzy nie będą mogli utrzymać się z połowów. Jako jedną z takich alternatywnych dziedzin, gdzie będzie można znaleźć zatrudnienie F. Fischler wskazał akwakulturę.

Decentralizacja systemu zarządzania rybołówstwem

Inną zmianą dotychczasowej Wspólnej Polityki Rybackiej ma być przekazanie wielu uprawnień do zarządzania tym sektorem przez władze z Brukseli lokalnym władzom państw członkowskich i organizacjom rybackim. F. Fischler przyznał bowiem, że władze w Brukseli wcale nie orientują się lepiej w sprawach rybołówstwa morskiego czy przetwórstwa ryb aniżeli ci wszyscy, którzy pracują w tym sektorze i sprawami tymi zajmują się na co dzień.

Decentralizacja zarządzania rybołówstwem postępować jednak będzie stopniowo i obejmie raczej – jak można się domyślać na podstawie dotychczasowej praktyki – mało istotne sprawy, np. podejmowanie decyzji przez władze lokalne w sytuacjach „awaryjnych”, kiedy np. zdarzy się katastrofa morska u wy-

brzeża danego kraju i zaistnieje groźba zanieczyszczenia ropą naftową części akwenów połowowych.

Władze UE zamierzają także powołać do życia Wspólną Europejską Strukturę Inspekcyjną dla skuteczniejszego kontrolowania realizacji postanowień WPR przez kraje członkowskie oraz do prowadzenia inspekcji i monitorowania statków rybackich. W omawianej „Zielonej Księdze” mowa jest także o lepszej koordynacji polityk narodowych, harmonizacji sankcji w stosunku do rybaków łamiących przepisy ochrony środowiska morskiego i postanowienia Wspólnej Polityki Rybackiej. Komisja zastrzega także dla siebie prawo reprezentowania wszystkich krajów UE wobec krajów trzecich, tj. zawieranie porozumień rybackich i traktatów z krajami trzecimi w sprawie dostępu unijnej floty rybackiej do zasobów ryb znajdujących się w ramach wyłącznych stref ekonomicznych krajów trzecich. Zaleca się tu przyjęcie bardziej partnerskiego podejścia do tych krajów trzecich, które przyznały flocie rybackiej UE prawo do prowadzenia działalności połowowej w ramach swoich stref ekonomicznych.

Należy zaznaczyć, że omówione tu w dużym skrócie propozycje zmiany polityki rybackiej UE spotkały się już z przychylną oceną zarówno rządów krajów członkowskich, jak również organizacji międzynarodowych, w tej liczbie szczególnie tych, które zajmują się ochroną środowiska naturalnego. Ostateczna wersja nowej wspólnej polityki rybackiej zostanie opracowana dopiero w przyszłym roku. Warto jednak już teraz śledzić wszelkie propozycje zmian tej polityki, która w decydującym stopniu określa warunki i perspektywy rozwoju całego sektora rybnego w krajach członkowskich, a także determinować będzie rozwój tego sektora w niedalekiej przyszłości w krajach kandydujących do UE takich jak Polska, Estonia, Łotwa, Litwa i Słowenia.

Adam Gwiazda

Stowarzyszenie Rozwoju Rybołówstwa

E-mail: stroryb@mir.gdynia.pl

Adres redakcji:

81-332 Gdynia, ul. Kołłątaja 1
fax (058) 620 28 31, tel. (058) 620 28 25

Redaktor naczelny: Zygmunt Polański

Sekretarz redakcji: Przemysław Kuciewicz

Konto bankowe Wydawcy:
BIG Bank Gdański I Oddział Gdynia
Nr 11601335-4587-132

Z KART HISTORII

Przed 80 laty

• Minister byłej Dzielnicy Pruskiej wydał 18 czerwca 1921 r. Rozporządzenie o utworzeniu Morskiego Urzędu Rybackiego, ogłoszone w Dzienniku Urzędowym tego resortu nr 23 z tego samego roku. Pierwszy artykuł tego rozporządzenia miał następujące brzmienie.

„Celem wykonywania nadzoru nad rybołówstwem na wodach przybrzeżnych w myśl przepisów pruskiej ustawy rybackiej z dnia 11 maja 1916 r. (Zbiór ustaw pruskich str. 55) tworzy się w mieście urzędu „Ober-fischmeister” Morski Urząd Rybacki z siedzibą w mieście Pucku. Skład Morskiego Urzędu Rybackiego określony jest w załączniku do niniejszego rozporządzenia.”

Pierwszym kierownikiem MUR był krótko oficer Marynarki Wojennej kmdr por. Ignacy de Bondy, a urząd mieścił się w Wejherowie, a nie w Pucku. Przed utworzeniem MUR, od 8 grudnia 1920 r. działał w Wejherowie Urząd Rybacki kierowany tymczasowo przez oficera Marynarki Wojennej kpt. Józefa Poznańskiego, naczelnika Urzędu Marynarki Handlowej.

Artykuł trzeci rozporządzenia z 18 czerwca 1921 r. ustanawiał przy MUR laboratorium do badań biologicznych i technicznych w zakresie rybołówstwa morskiego.

Przed 60 laty

• 27 czerwca 1941 r. niemieckie lotnictwo zatopiło koło brytyjskiego portu Great Yarmouth trawler rybacki „Force”, będący w pomocniczej służbie brytyjskiej Marynarki Wojennej. Statek ten należał od 1938 r. do Towarzystwa Dalekomorskich Połowów „Pomorze” w Gdyni i nosił nazwę „Franciszka”. Przed wejściem do wojennej służby w Wielkiej Brytanii był eksploatowany przez polsko-angielską spółkę rybacką „The Adam Steam Fishing Company”, w którą po wybuchu drugiej wojny światowej przekształciło się „Pomorze”.

Przed 55 laty

• 22 czerwca 1946 r. powstało Towarzystwo dla Połowów Morskich i Handlu Zagranicznego „Arka” z siedzibą w Gdyni. Początkowo była to prywatna spółka, utworzona przez firmy „Bałtycka Spółka Rybna” i „Polaris”, do której przystąpiło wkrótce Państwo-

we Zjednoczenie Przemysłu Konserwowego. Pierwszym dyrektorem „Arki”, która z czasem rozwinęła się do rozmiarów największego polskiego państwowego przedsiębiorstwa połowów kutrowych, był Roman Szuchiewicz.

Przed 50 laty

• W czerwcu 1951 r. nastąpiła nie oczekiwana, druga faza intensywnego tarła dorsza na Głębi Gdańskiej. Połowy tej ryby osiągnęły drugi w tym roku szczyt. Plan połowów bałtyckich wykonano w czerwcu w 206%, wystąpiły znaczne trudności w sprawnym przyjęciu dużych wyładunków ryb.

Przed 40 laty

• Bawiący w Afryce dyrektor Zjednoczenia Gospodarki Rybnej J. Sołtan podpisał 10 czerwca 1961 r. wstępną umowę z firmą Ghana International Fisheries Corporation Ltd. na dostawy dla niej ryb z polskich statków.

• 16 czerwca 1961 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Komitetu Badań Morza Polskiej Akademii Nauk (utworzonego 25 kwietnia 1961 r.). Jego przewodniczącym został minister żeglugi S. Darski, a sekretarzem S. Szymborski.

• W pierwszym półroczu 1961 r. po raz pierwszy w historii polskiego rybołówstwa morskiego połowy naszych statków poza Bałtykiem przewyższyły ilościowo polskie połowy na Bałtyku,

Przed 35 laty

• Od 13 do 18 czerwca 1966 r. trwało w Rzymie inauguracyjne posiedzenie Komitetu Rybackiego Organizacji Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), w którym uczestniczyła polska delegacja.

Przed 30 laty

• 22 czerwca 1971 r. na Ławicy George’a zatonął po kolizji trawler „Kamienna”, należący do przedsiębiorstwa „Gryf”. Nie było strat w ludziach.

Andrzej Ropelewski

ZAKŁADY SIECI RYBACKICH

Spółka Akcyjna

11-430 Korsze, ul. Wolności 5

Centrala 0-89/754 00 03, 754 00 09 fax 089/754 17 79

Dział Handlowy 0-89 754 00 53

Oferują w sprzedaży:

- **rybackie tkaniny sieciowe** dla rybołówstwa morskiego, przybrzeżnego i śródlądowego z przeznaczeniem do wytwarzania wszelkiego rodzaju sprzętu połowowego, tj. wontonów, włoków, niewodów, żaków, przywłok, kasarków, mieroży, uklejników, drygawic itd.
- **sznurki stylonowe kręcone i plecione** w różnym asortymencie
- **nici stylonowe i torlenowe** różnej grubości z zastosowaniem do montażu sprzętu połowowego.